

Starppersonu prasmju attīstības rokasgrāmata
pieaugušo izglītībā, izmantojot neformālās mācīšanās
praksi

Rokasgrāmata "Ceļi uz Identitātes Mācīšanu"

Saturs

Par šo rokasgrāmatu	Kļūda! Grāmatzīme nav definēta.
Rokasgrāmatas saturs	Kļūda! Grāmatzīme nav definēta.
Rokasgrāmatas vārdnīca	Kļūda! Grāmatzīme nav definēta.
Ievads	Kļūda! Grāmatzīme nav definēta.
i. Par projektu	4
ii. Par projekta partneriem	5
iii. Par Erasmus+ programmu	5
iv. Mijiedarbība ar mērķa grupām	6
Nodaļa 1. Starppersonu saskarsmes prasmju pamati	6
1.1. Komunikācijas izpratne	7
1.2. Izpratne par saskarsmes prasmēm	7
1.3. Ievads emocionālajā inteliģencē	8
1.4. Emocionālā inteliģence un saskarsmes prasmes	8
1.5. Komunikācijas un saskarsmes prasmes pieaugušo izglītībā	9
1.6. Starppersonu prasmju uzlabošanas nepieciešamība	9
Nodaļa 2. Pētījumi par starppersonu prasmēm pieaugušo izglītībā ..	11
2.1. Pētījumu konteksts un mērķgrupas	11
2.2. Pētījuma datu vākšana un apkopošana	11

Nodaļa 3. Neformālā mācīšanās un starppersonu prasmes	17
3.1. Starppersonu prasmju apzināšanās, izmantojot neformālo izglītību ..	17
3.2. Pieaugušo izglītojamo savstarpējo attiecību prasmju zināšanu un attieksmes pilnveidošana	18
3.3. Kā efektīvi nodot starppersonu prasmes pieaugušajiem	18
3.4. Mācību centru veiktspējas uzlabošana, izmantojot sociālo pētniecību ..	20
3.5. Neformālās izglītības loma starppersonu prasmju attīstībā	23
Nodaļa 4. Izaicinājumi attiecībā uz izglītojamo savstarpējās saskarsmes prasmēm ..	23
4.1. Uztveres ietekme uz apmācības un mācīšanās procesu	23
4.2. Emocionālās inteliģences ietekme uz apmācību un mācīšanās procesu ..	24
4.3. Sociālo un dzimuma gaidu ietekme uz mācību procesu	24
4.4. Prasības un ieguvumi, kas saistīti ar saskarsmes prasmēm dažādās grupās ..	Kļūda! Grāmatzīme nav definēta.
Nodaļa 5. Starppersonu saskarsmes prasmes un prakse, kas ņem vērā dzimumu līdztiesības aspektus ..	26
5.1. Izjustās emocijas, parādītās emocijas un dzimumu atšķirības ..	26
5.2. Interseksionalitāte un starppersonu prasmes mācību procesā ..	27
5.3. Kā emocijas dažādās kultūrās ietekmē mācīšanās procesu ..	27

5.4. Drošība un risks: darbs ar naidīgumu un maldināšanu dažādās grupās

..... **Kļūda! Grāmatzīme nav definēta.**

Izmantotā literatūra..... **Kļūda! Grāmatzīme nav definēta.**

Par šo rokasgrāmatu

PIT: [Pathways to Teaching Identities](#)

Projekta reference: 2019-1-NO01-KA204-060270

Erasmus+: Strategic Partnerships for adult education

Key Action: Cooperation for innovation and the exchange of good practices

Izdevniecība: ©2020 [Pathways to teaching identities' Handbook](#).

Autortiesības: Visas tiesības aizsargātas.

Izdevējs: [TERRAM PACIS](#) Editorial.

Reference: TPOER-013-PTIH/22-DEC-2020.

Šīs rokasgrāmatas dizains, izveide, izstrāde un izstrāde ir uzticēta visiem partneriem, bet ne atsevišķiem partneriem, un tā ir licencēta saskaņā ar Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License: CC BY-SA 4.0.

Šī rokasgrāmata ir līdzfinansēta ar Eiropas Komisijas atbalstu.

Tās saturs atspoguļo tikai autora viedokli, un Komisija nav atbildīga par tajā ietvertās informācijas iespējamo izmantošanu.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Eiropai ir nepieciešams, lai tās pedagogi būtu kulturāli un intelektuāli atbilstoši sagatavoti gan tagadnei, gan nākotnei. Tikai tā viņi varēs dzīvot jēgpilnu un apmierinošu dzīvi personīgi, sociāli, profesionāli un kolektīvi. Pieaugušo izglītības iestādēm ir liela nozīme, izstrādājot piemērotas stratēģijas pieaugušajiem izglītojamajiem un sagatavojot to izglītotājus produktīvai karjerai, ņemot vērā mūžizglītības perspektīvu. Tomēr pieaugušo izglītība ir vajākais posms mūžizglītības attīstībā, kas vērsta uz starppersonu prasmju attīstību gan pieaugušo izglītotājiem, gan pieaugušajiem izglītojamajiem, kas kavē viņu paredzamo produktīvo karjeru, jo trūkst prasmju kopuma, kas vērsts uz viņu sociālo, personisko un profesionālo attīstību.

Lai gan pieaugušo izglītotāju kompetences nozīme zināmā mērā ir apzināta, ar izpratni par šo jēdzienu vien nepietiek. Patiesā nozīme slēpjas tajā, kā uz kompetencēm balstīta pieeja ietekmē pieaugušo mācīšanu, apmācību vai mācīšanos. Tas ir, piemērotas mācīšanas un apmācības metodes, līdzdalības mācību pasākumi, kā arī efektīvas mācīšanās un snieguma novērtēšanas metodes, lai sekmētu prasmes zināšanu, izpratnes un attieksmes ziņā. Pieeja, kas prasa, lai pedagogiem būtu augsta līmeņa saskarsmes prasmes, lai apmierinātu pieaugušo izglītojamo vajadzības neatkarīgi no viņu pieredzes vai mācīšanās un snieguma spējām.

Šajā sakarā šīs rokasgrāmatas mērķis ir risināt problēmas, kas saistītas ar starppersonu prasmju trūkumu vai zemu līmeni pieaugušo izglītībā un pieaugušo izglītotāju vidū, veicinot viņu pilnvarošanu, izmantojot mācību un apmācības pasākumus, kas balstīti uz praktiskām un dinamiskām pieejām, kas balstītas uz pierādījumiem: līdzdalības mācību pasākumu plānošana, izstrāde un īstenošana kā līdzeklis spēju stiprināšanai un starppersonu prasmju attīstībai. Rokasgrāmatas mērķis ir stiprināt pieaugušo izglītotāju spējas klātienē mācību procesā, lai veicinātu izglītojamo pilnvarošanu, veicinot starppersonu prasmju attīstību pieaugušo izglītībā.

Rokasgrāmatas saturs

Mūsu kontekstā un turpmāk starppersonu prasmes tiek definētas ne tikai kā spēja strādāt grupā vai efektīvas vadības un problēmu risināšanas prasmes; uzsvars tiek likts uz pieaugušo izglītotāju kompetenču būtību mācīšanas, apmācības un mācīšanās procesā. Tas nozīmē, ka, ņemot vērā tādus aspektus kā: klausīšanās, verbālās un neverbālās komunikācijas prasmes; spēja vadīt grupu diskusijas; spēja strādāt ar pieaugušajiem izglītojamajiem no dažādām vidēm, ņemot vērā dzimumu līdztiesības principu; spēja radīt interaktīvu un līdzdalības mācību vidi; pieaugušo izglītotājiem, kuri izmanto vienotu metodoloģiju, trūkst vai ir zema līmeņa starppersonu prasmes, kas kavē viņu kompetenci apmierināt pieaugušo izglītojamo vajadzības, pamatojoties uz viņu identitāti, drīzāk atstāj izglītojamus neapmierinātus, kas ir vissvarīgākais faktors, kas liek pieaugušajiem izglītojamiem pamest vai pamest kursus, tos nepabeidzot.

Lai gan pieaugušo izglītības iestādes arvien vairāk apzinās, ka pieaugušie izglītojamie ir kustīgi mērķi, ka to pieeja zināšanu, prasmju un attieksmju plānošanai, izstrādei un nodošanai prasa jaunu jūtīgumu pret pieaugušo izglītojamo personīgo, profesionālo un sociālo attīstību; un ka pieaugušo izglītība iedvesmo sabiedrības progresu, jo mācīties var jebkurā vecumā, vienlaikus tām būtu jāsaprot, ka pieaugušo izglītībai vispirms būtu jāreaģē uz pieaugušo izglītotāju profesionālo attīstību, piemēram, jāsaģatavo atbilstoši apmācības kursi izglītotājiem, lai viņi varētu piedalīties ne tikai mācību procesā, bet arī mācīšanās procesā, pilnveidojot viņu starppersonu prasmes, lai labāk iesaistītos un mijiedarbotos ar dažādiem pieaugušajiem izglītojamiem.

Veicot pētījumus projekta valstīs, mēs centāmies noteikt pamatkompetences un starppersonu prasmju līmeni, kas tiek uzskatīts par prioritāti pieaugušo izglītotājiem un citiem pieaugušo izglītībā iesaistītajiem darbiniekiem. Uzmanība tika pievērsta pieaugušo izglītotājiem, kas strādā nepilnu darba laiku, un pieaugušo izglītības apmācības metožu izstrādei par tādiem aspektiem kā pedagoģija, mācību pieejas, verbālās un neverbālās komunikācijas prasmes, problēmu risināšanas prasmes un pārnesamas prasmes. Tika novērots, ka pieaugušo izglītības pamatotību un uzticamību lielā mērā atspoguļo pieaugušo izglītības iestāžu izmantoto mācību pieeju veids, kā arī pieaugušo izglītotāju

kvalifikācija, pieredze un kompetence, kā arī viņu saskarsmes prasmju līmenis, kas rada izaicinājumu pieaugušo izglītojamo identitātes attīstībai. Tas nozīmē, ka pieaugušo izglītotājiem, kas strādā ar pieaugušajiem izglītojamajiem, jo īpaši pieaugušo izglītotājiem, kuri strādā nepilnu darba laiku, bieži vien netiek piedāvāta apmācība par attiecīgajiem starppersonu prasmju attīstības aspektiem, kam būtu jāuzlabo viņu profesionālās, sociālās un psiholoģiskās prasmes.

Turklāt tika novērots, ka valsts līmenī nav atbalsta grupu, kopīgas platformas, kur pieaugušo izglītotāji varētu dalīties pieredzē un saņemt atbalstu no saviem kolēģiem, kas vēl vairāk apgrūtina pašu ideju par starppersonu prasmju attīstības integrēšanu praksē, jo, izstrādājot pieaugušo izglītības programmas neformālās izglītības kontekstā, tām tiek pievērsta mazāka uzmanība un pārdomas. Tādējādi ir ļoti svarīgi meklēt veidus, kā pieaugušo izglītību attīstīt dinamiski, ņemot vērā dzimumu līdztiesības un starppersonu prasmju perspektīvu, integrējot uz pierādījumiem balstītu praksi un pētniecībā balstītas metodes pieaugušo izglītotāju ikdienas mācību un apmācības darbībās, lai pieaugušo izglītotāju profesionālo pilnveidi saskaņotu ar pieaugušo izglītojamo vajadzībām un identitāti.

Turklāt tika novērots, ka galvenā problēma, integrējot starppersonu prasmju attīstību pieaugušo izglītībā, ir tās nepietiekama atpazīstamība salīdzinājumā ar formālo izglītību, ko var kvantificēt un aprakstīt. Tas nozīmē, ka tas ir grūtāk pieaugušo izglītībā, kas lielā mērā izvairās no formālām struktūrām, kas vēl vairāk apgrūtina novērtēšanu un izpratni par to, kā pieaugušo izglītotāji integrē vai nodod starppersonu prasmes pieaugušajiem izglītojamajiem bez integrētas mācīšanās vai starppersonu prasmju pašnovērtējuma izpildes novērtēšanas metodēm.

Ievads

i. Par projektu

Projekta Pathways to teaching identities mērķis ir stiprināt pieaugušo izglītotāju spējas un prasmes, papildinot tās ar mentoringa komponentiem, lai attīstītu mācīšanas, apmācības un mācīšanās procesus, kas vērsti uz starppersonu prasmju attīstības integrāciju pieaugušo izglītībā, lai apmierinātu gan jauniešu, gan pieaugušo izglītojamo mācīšanās vajadzības neatkarīgi no viņu identitātes, kā arī viņu mācīšanās vai snieguma spējas, lai veicinātu viņu profesionālo, personisko un sociālo attīstību produktīvai karjerai.

Tādējādi projekta vispārējais mērķis ir veicināt starppersonu prasmju attīstību pieaugušo izglītotāju vidū un uz kompetencēm balstītas pieejas ietekmi uz mācīšanas, apmācības un mācīšanās procesu, izstrādājot un veidojot atbilstošas mācību programmas ar līdzdalības mācību aktivitātēm un efektīvu mācīšanās un snieguma novērtēšanu ar integrētu starppersonu prasmju pašnovērtēšanas rīku, lai veicinātu kompetences prasmju un attieksmju ziņā un palielinātu integrēto starppersonu prasmju piemērošanas un pārneses iespējamību praksē, strādājot ar pieaugušajiem izglītojamajiem.

Tāpēc projekta vispārējie rezultāti ir izstrādāt rokasgrāmatu "Pathways to Teaching Identities", pamatojoties uz atklātām konsultācijām par starppersonu prasmju attīstības izaicinājumiem pieaugušo izglītībā; izstrādāt starppersonu prasmju novērtēšanas rokasgrāmatu, ko atbalstītu integrēts pašnovērtējuma rīks pieaugušo izglītotājiem saskaņā ar pilnīgu apmācību programmu, lai veicinātu un novērtētu pieaugušo izglītotāju starppersonu prasmju attīstību; un visbeidzot izveidot starppersonu prasmju aizstāvības rokasgrāmatu, izmantojot blogus.

Rezultātu partneru mērķis ir dalīties ar mehānismiem starppersonu prasmju attīstības veicināšanai pieaugušo izglītībā, radot apmācības iespējas izglītotājiem praktizēt, izmēģināt un nodot izstrādātos rezultātus iekļaujošā mācību vidē. Turklāt radīt iespējas praktizēt un nodot ārpus partneriestādēm, lai tālāk izplatītu un izmantotu rezultātus praktiskās nodarbībās, semināros vai mācību programmās uz vietas.

ii. Par projekta partneriem

Denizli İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (Denizli AFAD) - Turcija

Katastrofu un ārkārtas situāciju pārvaldības iestāde (AFAD), kas izveidota 2009. gadā Iekšlietu ministrijas paspārnē un kurai papildus 11 meklēšanas un glābšanas vienībām ir 81 provinces filiāle visā Turcijā. Denizli AFAD ir viena no provinces nodaļām Turcijas rietumu daļā. Denizli AFAD ir vietējā valsts iestāde katastrofu pārvaldības jomā (Provinces katastrofu un ārkārtas situāciju direktorāts).

Neotalentway S.L. – Spānija

Neotalentway ir uzņēmums no Spānijas dienvidiem, kas nodarbojas ar nodarbināto un bezdarbnieku apmācībām nodarbinātības un nodarbinātības jomā. Neotalentway ir radies ar ideju nodrošināt visu līmeņu apmācības no personīgās attīstības, prasmju un profesionālās orientācijas viedokļa. Neotalentway piedāvā uzņēmējdarbības, vadības prasmju, pamatkompetenču un komunikācijas apmācības,

Mācību centrs "EVA-93" – Latvija

EVA-93 ir pieredzējis un ilggadējs pieaugušo izglītības centrs (vairāk nekā 18 000 pieaugušo studentu kopš 1996. gada), tāpēc EVA-93 ar prieku un lepnumu raugās uz to, kā studenti attīsta jaunas prasmes, papildina savas zināšanas vai apgūst kādu priekšmetu tikai prieka pēc. Mācību centra "EVA-93" darbības virzieni ir pieaugušo formālā, neformālā un ikdienas mācīšanās. Mācību centrs dara visu, lai atbalstītu savu speciālistu.

Jafnréttishús (Equality Centre) – Islande

Līdztiesības centrs veic daudzus uzdevumus, par kuriem bieži vien uzzina, pateicoties tam, ka līdztiesības centra apmeklētāji meklē palīdzību, - gan runājot par juridiskiem jautājumiem, gan lobējot imigrantu un sieviešu intereses. - Integrācijas pasākumi ārvalstniekiem (interaktīva un inovatīva islandiešu valodas apguve, kultūras pasākumu organizēšana, Islandes kultūras, vēstures, cilvēku iepazīstināšana, Islandes kultūras, vēstures, cilvēku un cilvēku dzīvesziņas sniegšana).

Viļņas Pieaugušo izglītības centrs (VAEC) – Lietuva

Viļņas Pieaugušo izglītības centrs (VAEC) tika izveidots 1993. gadā. Šeit pieaugušie skolēni var iegūt pilnu vai daļēju vidējo izglītību. Centrs jau ir spēris

savus soļus, piemērojot neformālos principus kā mācību un mācīšanās metodi. Centrā pieaugušie skolēni var izvēlēties vienu mācību priekšmetu, kas sniedz noteikta līmeņa un apjoma zināšanas. Ir iespējas.

iii. Par Erasmus+ programmu

"Erasmus+" ir ES programma izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta atbalstam Eiropā. Tās budžets ir 14,7 miljardi eiro, un vairāk nekā 4 miljoniem eiropiešu tiek nodrošinātas iespējas studēt, mācīties, iegūt pieredzi un veikt brīvprātīgo darbu ārzemēs. Programmas "Erasmus+" mērķis ir sniegt ieguldījumu stratēģijā "Eiropa 2020" izaugsmei, nodarbinātībai, sociālajam taisnīgumam un iekļaušanai, kā arī ES stratēģiskajā satvarā izglītībai un apmācībai "ET2020" izvirzīto mērķu sasniegšanā.

Eiropas Savienība atbalsta daudzas organizācijas, pieaugušo neformālās izglītības iestādes un citas struktūras, kas darbojas tieši pieaugušo izglītības jomā un izmanto formālās vai neformālās izglītības instrumentus. Ar Eiropas Komisijas iniciatīvu un atbalstu tika izveidota programma Erasmus+, kas atbalsta izglītību, apmācību, pieaugušo izglītību un sportu Eiropā, lai miljoniem eiropiešu dotu iespēju mācīties, dzīvot, strādāt kā brīvprātīgajiem, iegūt jaunas prasmes un pieredzi.

"Erasmus+" ietver gan formālās izglītības programmas, piemēram, studentu, mācībspēku, administratīvā personāla apmaiņu, gan neformālās izglītības programmas, piemēram, jauniešu apmaiņas, profesionālo apmācību, Eiropas Brīvprātīgo dienestu, stažēšanos un daudz ko citu. Iniciatīvas pamatideja ir veidot vienotu un integrētu Eiropas sabiedrību un atbalstīt Eiropas identitātes veidošanu, veidot mierīgu, demokrātisku un tolerantu vidi.

Programmā "Erasmus+" ir trīs galvenās darbības jomas, kurās galvenā uzmanība pievērsta mobilitātei, sadarbībai inovācijas jomā un labas prakses apmaiņai, kā arī politikas atbalstam.

1. **Galvenā darbība 1** ir vērsta uz personu mobilitāti, lai nodrošinātu dažādas personīgās attīstības iespējas, kā arī uzlabotu nodarbinātības

iespējas, apgūstot jaunas kompetences un uzlabojot "mīkstās" un "cietās" prasmes.

2. **Galvenā darbība 2** koncentrējas uz organizāciju sadarbību, lai dalītos labākajā praksē un ieviestu jauninājumus savos instrumentos un metodēs.
3. **Galvenā darbība 3** pievēršas politikas reformai un cenšas atbalstīt un veicināt izglītības sistēmu modernizāciju un inovāciju.

iv. Sadarbība ar mērķgrupām

Ir ļoti svarīgi, lai būtu skaidrs priekšstats par projekta mērķgrupām; pretējā gadījumā nav iespējams novērtēt un uzraudzīt rezultātu izplatīšanas un izmantošanas pasākumu kvalitāti, ilgtspēju un efektivitāti. Lai nodrošinātu, ka visiem partneriem ir vienāda izpratne par projekta rezultātu izplatīšanas mērķiem, tiek definētas mērķa grupas, lai partneri apzinātos katras grupas vajadzības un iemeslus, kāpēc tā ir mērķa grupa. Projektā "Pathways to Teaching Identities" mēs iesaistām:

1. Pieaugušie izglītojamie: šeit mēs pievēršamies izglītojamajiem, radot iekļaujošu mācību vidi no dzimumu līdztiesības un starppersonu prasmju perspektīvas, lai apmierinātu viņu mācību vajadzības, respektējot viņu identitāti.
2. Pieaugušo izglītotāji: šeit mēs vēršamies pie pieaugušo izglītotājiem, aicinot viņus integrēt savā praksē dzimumu līdztiesības un starppersonu prasmju perspektīvu, izmantojot iekļaujošas un līdzdalības apmācības pieejas.
3. Pieaugušo izglītības iestādes: šeit mēs pievēršamies pieaugušo izglītības iestāžu lomai starppersonu prasmju attīstības pielāgošanā, izstrādājot piemērotas pieejas pieaugušajiem izglītojamajiem un sagatavojot viņu izglītotājus mūžizglītības perspektīvā produktīvai karjerai.

Tādējādi, apsverot plašāku izplatīšanas stratēģiju, lai liktu pamatus vēlākajiem rezultātu izmantošanas centieniem, ir ļoti svarīgi sākt ar izplatīšanas pasākumiem projekta sākumā, pat ja tie notikuši vispārīgākā līmenī, jo tie nodrošina vēlāko pasākumu veiksmīgu norisi:

- a) Informētību ir viegli veicināt jau no paša sākuma, sniedzot informāciju par projektu un gaidāmajiem rezultātiem, kas ir vissvarīgākie ilgtspējas aspekti.
- b) Projekta mērķis un uzdevumi ir izklāstīti projekta tīmekļa vietnē, lai nodrošinātu pastāvīgu informāciju dažādām ieinteresētajām pusēm, kas ļauj tām būt informētām un vieglāk sekot līdzi projekta īstenošanas procesiem.
- c) Informācijas apmaiņa tiek veicināta, izmantojot sociālos plašsaziņas līdzekļus, informatīvos biļetenus, lai veidotu attiecības ar tiem, kas veic līdzīgas darbības.

NODAĻA 1.

Saskarsmes prasmju pamati

1.1. Komunikācijas izpratne

Komunikācija ir informācijas vai ziņojumu apmaiņas vai kopīgas lietošanas process starp pieaugušo izglītotājiem un pieaugušajiem izglītojamajiem, kā arī starp pieaugušajiem izglītojamajiem. Iekļaujoša komunikācija prasa, lai pieaugušo izglītotāji sazinātos ar pieaugušajiem izglītojamajiem viņu izpratnes līmenī, kas var būt sarežģīti, ja katram pieaugušajam izglītojamajam ir atšķirīgs mācīšanās un izpratnes līmenis.

Tāpēc šāda starppersonu komunikācija ir informācijas nodošanas process no pieaugušo izglītotāja pieaugušajiem izglītojamajiem iekļaujošā, daudzveidīgā un dzimumu ziņā jutīgā vidē, kurā nodotā informācija ir saprotama un viegli interpretējama gan izglītotājam, gan izglītojamajiem, kas turklāt prasa starppersonu prasmju izpratni:

1. dalībniekiem jāatrodas tiešā tuvumā un aci pret aci.
2. ir nepieciešama savstarpēja informācijas apmaiņa starp dalībniekiem, bet ne vienvirziena.
3. Informāciju var nodot verbāli un/vai neverbāli.

Līdz ar to starppersonu komunikāciju iedala divās formās:

a) Verbālā (mutiskā) komunikācija:

Verbālā komunikācija ir iedalīta divās apakšklasēs: lingvistiskā un nelingvistiskā. Sarunas un sarakste starp cilvēkiem tiek uzskatītas par saziņu ar valodu. Šādā saziņā iesaistītās personas izsaka, interpretē un padara jēgpilnu informāciju, ko tās rada, nododot to viena otrai.

Tādējādi translingvālā komunikācija ir saistīta ar skaņas kvalitāti: balss augstumu, runas ātrumu, balss intensitāti, vārdiem, uz kuriem tiek likts uzsvars, pauzēm un līdzīgām iezīmēm, kas tiek uzskatītas par tulkoto komunikāciju. Tādējādi ir svarīgi, ko pieaugušo izglītojamie saka, izmantojot valodu komunikāciju, un kā viņi to saka, izmantojot svešvalodu komunikāciju ar pieaugušajiem izglītojamajiem.

b) Neverbāla komunikācija:

Lai gan daži domā, ka saziņa notiek, izmantojot mutvārdu valodu, saziņa bieži vien notiek arī neverbāli. Cilvēki, kuri daudz mijiedarbojas vienā vidē, pat ja viņi nerunā, sūta viens otram ziņojumus ar savu skatienu, ķermeņa pozu vai savstarpējo distanci, kas veido neverbālu saziņu.

Tādējādi, lai viens otru pareizi saprastu, pieaugušo izglītotājiem, sadarbojoties ar pieaugušajiem izglītojamajiem, ir jāattīsta saskarsmes prasmes, kas ļauj viņiem pievērst uzmanību gan verbālā vēstījuma saturam, gan izglītojamo ķermeņa valodai vai vizuāliem norādījumiem, piemēram, sejas izteiksmei, žestiem un ķermeņa pozai.

1.2. Starppersonu saskarsmes prasmju izpratne

Starppersonu prasmes ir pašapziņas un sociālās apziņas iezīmes, uz kurām cilvēki paļaujas, mijiedarbojoties un komunicējot ar citiem. Šīs iezīmes ietver cilvēka spēju sazināties un veidot attiecības ar citiem sociālajās situācijās. Bieži tās sauc par cilvēku prasmēm, un tās ietver gan cilvēka iedzimto personības iezīmju apzināšanos, gan to, kā cilvēks ir iemācījies un apzinās, kā iedzimtās personības iezīmes citi sociālajā vidē attīsta uzvedību un attieksmi, ko cilvēks izmanto, lai efektīvi un ievērojami mijiedarbotos ar citiem.

Tāpēc, lai nodrošinātu, ka pieaugušie izglītojamie spēj pielāgoties mainīgajai ekonomikai, ir ļoti svarīgi, lai viņi, izmantojot izglītību un apmācību, apgūtu starppersonu prasmes. Tomēr nav vienotas starppersonu prasmju sistēmas. Šo prasmju raksturošanai izmantotā valoda un definīcijas bieži vien atšķiras, cita starpā minot nodarbinātības, mīkstās, vitāli svarīgās un pārnesamās prasmes. Tā rezultātā trūkst skaidras izpratnes par to, kādas prasmes pieaugušajiem izglītojamajiem ir nepieciešamas, lai gūtu panākumus darba tirgū, un rodas problēmas, lai novērtētu starppersonu prasmju attīstības progresu pieaugušo izglītībā. Paturot prātā šo izaicinājumu, šajā rokasgrāmatā aplūkots, kā starppersonu prasmju piedāvājumu var integrēt izglītībā no agrīnā vecuma līdz mūžizglītībai.

Cilvēku sagatavošana darba tirgum un produktīvai karjerai jāsāk jau agrīnā vecumā. Tas nozīmē, ka savstarpējo attiecību prasmju attīstīšanai būtu jāsākas

Ļoti ātri, un agrīnā vecumā izglītībai būtu jāietekmē spēja apgūt un attīstīt savstarpējo attiecību prasmes ilgtermiņā. Šā iemesla dēļ intervencei šajā posmā ir izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu, ka ikviens bērns var attīstīt prasmes, kas vajadzīgas, lai īstenotu savu potenciālu un atbilstu darba tirgus prasībām. Tomēr formālās izglītības sistēmā starppersonu prasmju attīstībai netiek pievērsta uzmanība, un lielākā daļa valdību šai politikas jomai pievērš mazāku uzmanību. Agrīnā vecumā intervencei ir galvenā nozīme cilvēku spējā veidot produktīvu karjeru pieaugušo gados, un starppersonu prasmēm ir jābūt izglītības un apmācības sistēmas pamatā, lielu uzsvāru liekot uz saziņas valodu, personīgajām īpašībām un emocionālo attīstību.

Tādējādi šādas izglītības un apmācības sistēmas trūkums atstāj lielāko daļu cilvēku ar milzīgu zināšanu trūkumu, kas turpinās viņu pieaugušo gados, un, saskaroties ar mainīgo darba tirgu digitālo tehnoloģiju pasaulē, pati sociāli konstruētā ideja par produktīvu karjeru noteiktā dzīves vecumā atstāj daudzus pieaugušos neapmierinātus, jo viņi neiederas mūsdienu darba tirgū vai nespēj pienācīgi uzturēt savu ģimeni, un tāpēc vienīgā izvēle viņiem ir atgriezties mācīties pieaugušo izglītības iestādēs. Tomēr tas rada problēmas, ja tie, kas ir iecerējuši viņus izglītēt un apmācīt, ir izgājuši to pašu izglītības sistēmu, kas neatbilst viņu starppersonu prasmju attīstībai, un tādējādi viņi nonāk šajā cilpā.

- Starppersonu prasmes palīdz mums efektīvi mijiedarboties vienam ar otru dažādos sociālās un profesionālās mijiedarbības līmeņos, un laika gaitā tās var attīstīt un uzlabot ar praksi.
- Savu vajadzību aserktīva paušana, iejūtība un cieņa pret citiem, strīdu risināšana, izmantojot dzimumu kultūrai atbilstošu pieeju, un citu uzklaušāšana ir starppersonu prasmes, kuras ir vērts praktizēt.
- Starppersonu saskarsmes prasmes ļauj mums nolasīt signālus, ko citi sūta, izmantojot neverbālo saziņu, un precīzi tos interpretēt, lai veidotu atbildi, kas atspoguļo to, ko citi pauž.

1.3. Ievads emocionālajā inteliģencē

Emocionālā inteliģence tiek definēta kā spēja atpazīt, saprast un pārvaldīt savas emocijas un vienlaikus atpazīt, uztvert un ņemt vērā citu cilvēku emocijas sociālajā vidē. Praktiski tas nozīmē, ka

Emocionālā inteliģence ir cilvēka emociju apzināšanās līmenis un spēja atpazīt, apstrādāt, pārvaldīt un tikt galā ar šīm emocijām. Pateicoties šādai personīgajai pašizziņai un pašvadības spējām emocionālajā līmenī, mēs lemjam par savu rīcību un pieņemam lēmumus, kas dod pozitīvus rezultātus gan attiecībā uz mūsu veselību, gan labklājību. Turklāt emocionālā inteliģence ir indivīda spēja atpazīt, novērtēt un uztvert citu cilvēku emocijas un aseratīvi paust savas domas, ņemot vērā citu cilvēku emocijas sociālajās attiecībās.

Tas nozīmē, ka pieaugušo izglītotāji ar augstu emocionālās inteliģences līmeni ir lieliski veicinātāji pieaugušo izglītojamo pilnvarošanas procesā, jo viņi spēj saprast, iejusties un saskarties ar izglītojamo emocijām, kas simbolizē atzīšanas un cieņas izjūtu pret pieaugušajiem izglītojamiem. Daudzās pieaugušo rakstpratības programmās pieaugušos bieži vien māca tādā pašā veidā, kā māca bērnus. Tādējādi emociju intelekta līmenis izceļ svarīgākās pieaugušo izglītotāju īpašības, kā arī laba pasniedzēja īpašības, kas jāpatur prātā, strādājot ar pieaugušajiem izglītojamajiem izglītības un apmācības programmās.

1.4. Emocionālā inteliģence un saskarsmes prasmes

Emocionālā inteliģence ir cilvēka spēja gan atpazīt, uztvert un pārvaldīt savas emocijas, gan atpazīt, uztvert un ņemt vērā citu cilvēku emocijas sociālajās attiecībās. Savukārt starppersonu prasmes ir sevis un sociālās apziņas iezīmes, uz kurām cilvēks paļaujas, mijiedarbojoties un komunicējot ar citiem.

Pieaugušo izglītībā pieaugušais ir atbildīgs par to, kādu metodi izmantot pieaugušo izglītībā un apmācībā atkarībā no vairākiem faktoriem, kas nosaka, kura metode ir piemērota un kura nav. Tāpēc pieaugušo izglītotajam ir lietderīgi spēt attiecināt katru no metodēm uz to, kā viņš pats vēlētos, lai metodes tiktu izstrādātas viņam, ja tas būtu viņš, kas atrodas izglītības vai apmācības procesa saņēmēja pusē, kas ļauj viņam veikt atbilstošu izvēli katrā situācijā, mijiedarbojoties ar izglītojamiem. Tādējādi tieši šeit emocionālā inteliģence kļūst

vēl svarīgāka, plānojot, izstrādājot un īstenojot mācīšanas un apmācības intervences pieaugušajiem izglītojamajiem, ņemot vērā tādus izglītojamus ietekmējošus faktoros kā valodas barjeras un izglītojamo vidū esošās mācīšanās un snieguma spējas.

Svarīgākā iezīme, ar ko pieaugušo izglītība atšķiras no formālās izglītības, ir tā, ka lielākoties pieaugušo izglītojamie ir atkarīgi no savas gribas. Tāpēc pieaugušo izglītotājiem ir svarīgi, lai viņiem vispirms būtu atvērtas un draudzīgas attiecības ar sevi un ar pieaugušajiem izglītojamajiem, kas balstītas uz cieņu un vienlīdzību. Tas rada cieņas, pieņemšanas un iedrošinājuma atmosfēru, kurā izglītojamie jūtas brīvi izpausties. Tas nozīmē, ka papildus ievērojamam emocionālā intelekta līmenim pieaugušo izglītotājam ir nepieciešams arī starppersonu prasmju līmenis, lai ņemtu vērā tādus faktoros, kas ietekmē izglītojamos, kā vecums, dzimums, kultūras vai sociālā situācija, lai radītu vidi, kas padara mācīšanos interesantu un vērtīgu, kas pieaugušos izglītojamus mudina brīvi iesaistīties mācību procesā, jo apspriestie temati viņiem šķiet būtiskāki un noderīgāki.

1.5. Komunikācijas un saskarsmes prasmes pieaugušo izglītībā

Lai pieaugušo izglītotāji būtu efektīvi, viņiem ir jāzina, kādu informāciju nodot un kādi valodas, mācīšanās, snieguma, dzimuma, kultūras un sociālie faktori ietekmē viņu pieaugušos izglītojamus viņu sociālajās situācijās. Taču tikpat svarīgi ir arī spēt šo informāciju nodot tā, lai izglītojamie to varētu saprast, interpretēt un pārdomāt savās ikdienas mācību situācijās. Tas nozīmē, ka laba komunikācija ir divvirzienu informācijas apmaiņa, kas ietver pieaugušo izglītojamo viedokļa noskaidrošanu, uzmanīgu klausīšanos viņu teiktajā un viņu situācijas izpratni, lai nodrošinātu efektīvu pieaugušo izglītību.

Turklāt komunikācijas prasmes pieaugušo izglītībā ir ārkārtīgi svarīgas pieaugušo izglītojamo karjeras attīstībai, kā arī pieaugušo izglītotāja karjerai, kas ir pieaugušo izglītības galvenā sastāvdaļa, jo tās stiprina gan pieaugušo izglītotāju, gan pieaugušo izglītojamo verbālās un neverbālās spējas un spēju labi sadarboties ar citiem. Šī prasmju kopa ir tik būtiska, jo veiksmīga komunikācija palīdz nodot idejas un domas, novēršot saziņas pārtraukumus dažādās vidēs,

panākot profesionālo, sociālo un personīgo attīstību, kas kopumā ir pieaugušo izglītības sastāvdaļa.

Pieaugušo izglītība ir process, kurā notiek mijiedarbība starp pieaugušo izglītotājiem un pieaugušajiem izglītojamajiem, kas balstīta uz tiešu saziņu ar īpašu prozodiju, sejas izteiksmi, klusumu un ritmiskiem uzvedības modeļiem. Pētījumi par starppersonu prasmju attīstību pieaugušo izglītībā liecina, ka pieaugušie izglītojamie saņem saprotamu ieguldījumu, ja viņi mijiedarbojas ar pieaugušo izglītotājiem, kuriem ir augsts starppersonu prasmju līmenis. Tas nozīmē, ka valodas klasē, kas paredzēta pieaugušajiem, kuriem valoda nav dzimtā valoda, tie pieaugušo izglītojamie, kuri mēdz dažādi mainīt savu runu, lai padarītu sevi saprotamākus valodas apguvējiem, runājot lēnāk, skaidrāk izrunājot vai lietojot gramatiskas konstrukcijas vai vārdu krājuma vārdus, kas atšķiras no tiem, kurus viņi lietoja iepriekš un kuri šķita nesaprotami, ir lieliski izglītojamo acīs.

Pētījumā tika pētīta gan pasniedzēja un apmācāmā mijiedarbība, gan vienaudžu mijiedarbība, jo abi mijiedarbības veidi klasē un mācību telpā pieaugušajiem, kas mācās, sniedz daudz priekšrocību. Tādējādi pieaugušo izglītojamajiem ir ļoti svarīgi attīstīt mutiskās mijiedarbības prasmes. Runāšanas un klausīšanās prasmes ir būtiskas, lai viņi spētu efektīvi piedalīties darba vietā un sabiedrības iniciatīvā. Mutiskās mijiedarbības prasmes ir svarīgas arī starppersonu prasmju apguvē, jo tās veido pamatu starppersonu prasmju attīstībai.

1.6. Starppersonu prasmju uzlabošanas nepieciešamība pieaugušo izglītībā

Zinātniskie pētījumi pieaugušo izglītības jomā, sākot ar 60. gadu beigām Eiropā, ir izveidojuši pieaugušo izglītības konceptuālo struktūru, un centieni ir bijuši vērsti uz to, lai nodrošinātu, ka pieaugušie izglītojamie gūst labumu no izglītības atbilstoši viņu interesēm un vajadzībām. Tomēr šī ideja ir nepilnīga, ja pieaugušo izglītība lielākoties tiek praktizēta neformālās izglītības vidē, kas ir ārpus formālās izglītības sistēmas struktūras. Tādējādi, lai paaugstinātu pieaugušo izglītības programmu kvalitāti, ir būtiski uzlabot pieaugušo izglītotāju stāstījuma raksturojumu, kā arī viņu sniegto izglītības un apmācības programmu līmeni un

kvalitāti. Citiem vārdiem sakot, starppersonu prasmju attīstīšana ir šādas izglītības un apmācības sistēmas plānošanas, izstrādes un īstenošanas pamatā.

Šī rokasgrāmata, kuras mērķis ir veicināt tik ļoti nepieciešamo attīstību pieaugušo izglītības jomā, ir projekta valstīs veikto pētījumu rezultāts, kuros tika pētīta gan pieaugušo izglītojamo mijiedarbība, gan pozitīvā ietekme, ko rada mijiedarbība klasē vai mācību telpā, kurā izglītojamie ir paredzēti kā galvenie mācību rezultāti. Tādējādi tajā ir aprakstītas jomas, uz kurām jākoncentrējas pieaugušo izglītotājiem, kuri vēlas nodrošināt veiksmīgas un līdzdalību veicinošas mācīšanas un mācīšanās aktivitātes, integrējot starppersonu prasmju attīstību pieaugušo izglītībā. Turklāt tajā sniegti pētījuma metodes piemēri, ko var izmantot, lai strukturētu interaktīvas diskusijas par starppersonu prasmju attīstību.

Viens no svarīgākajiem starppersonu prasmju aspektiem ir pieaugušo izglītotāja spēja novērst, atrisināt vai mazināt kultūras atšķirību problēmu daudzveidīgā pieaugušo izglītojamo grupā. Dažādām kultūras grupām ir savi iecienītākie mijiedarbības veidi, kurus tās novērtē, bet visi izglītojamie, kuri ir pieraduši pie pasniedzēja vadītām lekcijām un mācību procesā neiesaistās klases diskusijās vai dialogā, uzskata, ka pedagogs ir slinks un ka nodarbības ir laika izšķiešana, salīdzinot ar izglītojamajiem, kuri pieaugušo izglītībā mijiedarbojas, izmantojot dialogu, diskusijas un darbu mazās grupās. Tas ir:

1. pieaugušo izglītotājiem būtu jāizskaidro, kādēļ viņi iedala dažādus aktivitāšu veidus izglītojamajiem un kā šīs aktivitātes ir strukturētas un vērsta uz izglītojamo vajadzībām un kā viņi plāno tās apmierināt.
2. pieaugušo izglītotājam būtu jāveido uz izglītojamajiem vērsta diskusijas par to, kā uzrunāt vienu otru, jo izglītojamie jūtas ērtāk mijiedarbībā, ja viņi zina, kā kultūras ziņā pareizi uzrunāt savus vienaudžus.
3. pieaugušo izglītotājiem ir jāspēj izveidot komunikācijas vadlīnijas, kurās tiek novērtēta konfidencialitāte, kā arī kultūras un dzimumu daudzveidība, lai veicinātu ērtu telpu iekļaujošai mijiedarbībai klasē.

Turklāt novērtējums par to, kā pieaugušo izglītība veicina pieaugušo izglītojamo sociālo un profesionālo attīstību, izmantojot starppersonu prasmes, lai sasniegtu produktīvu karjeru, ir sarežģīts pasākums pieaugušo izglītībā, jo šāda veida

izglītību, kuras galīgais mērķis ir pieaugušo izglītojamo pilnvarošana produktīvai karjerai, ir grūti novērtēt atrauti no pieaugušo izglītotāju komunikācijas prasmēm, emocionālā intelekta līmeņa un sociālās mijiedarbības prasmēm, jo tas prasa novērtējumu, kurā galvenā uzmanība būtu jāpievērš pieaugušo izglītotāja pašnovērtējumam par savām zināšanām, ko viņš ieguvis apmācībā, kas vērsta uz starppersonu prasmēm, pirms iesaistīšanās darbā ar pieaugušajiem izglītojamajiem. Tas nozīmē, ka starppersonu prasmju zināšanu novērtējuma trūkums ir bieži sastopamas problēmas pieaugušo izglītotājiem, lai viņi būtu atbildīgi par starppersonu prasmju integrēšanu un veicināšanu pieaugušo izglītībā. Tādējādi novērtēšanas prakses stiprināšana pieaugušo izglītotāju vidū varētu palielināt viņu atbildību, ļaujot viņiem novērtēt un parādīt, kā starppersonu prasmju attīstība pieaugušo izglītojamajos veido uz karjeru orientētas prasmes.

NODAĻA 2.

Pētījumi par starppersonu prasmēm pieaugušo izglītībā

2.1. Pētījumu konteksts un mērķgrupas

Pieaugušo izglītības iestādes īsteno plašu mācību, mācīšanās un apmācības pasākumu klāstu, lai dotu iespēju pieaugušajiem, kas mācās, un sagatavotu viņus produktīvai karjerai un labākai sociālajai, veselības, kultūras un ekonomiskajai dzīvei mūžizglītības posmā, lai nodrošinātu, ka Eiropā ir izglītoti un labi sagatavoti pilsoņi. Lauku un mazām pieaugušo izglītības organizācijām, kurās strādā nepilnas slodzes pieaugušo izglītotāji, ir īpašas grūtības izstrādāt un integrēt efektīvas un līdzdalību veicinošas mācīšanas, mācīšanās un apmācības programmas, kas atbilst pastāvīgi mainīgajām mācīšanās vajadzībām un zināšanu nepilnībām pieaugušo izglītojamo vidū, jo trūkst saskarsmes prasmju, kas nepieciešamas, lai saprastu, kāda informācija viņiem jānodod, kā arī valodas, mācīšanās, snieguma, dzimuma, kultūras vai sociālo faktoru, kas ietekmē izglītojamās sociālajās situācijās, un ņemtu tos vērā klases mijiedarbībā.

Tāpēc šajā rokasgrāmatā ir izklāstīta starppersonu prasmju izšķirošā nozīme, veicinot pieaugušo izglītojamo sociālo un profesionālo attīstību, lai sasniegtu produktīvu karjeru un labāku sociālo, veselības, kultūras un ekonomisko dzīvi, pētot, kā pieaugušo izglītība cenšas pārvarēt plaisu starp pieaugušo izglītojamo karjeras, sociālās, veselības, kultūras vai ekonomiskās attīstības nepieciešamību un starppersonu prasmju zināšanu trūkumu pieaugušo izglītotāju vidū projekta valstīs. Izmantojot konsultāciju un semināru mācību pasākumu kombināciju, mēs pētījām, kā pieaugušo izglītotāji izprot starppersonu prasmes un kāda veida apmācību viņi vēlas, lai attīstītu savas starppersonu prasmes un vienlaikus spētu nodot šīs prasmes saviem izglītojamajiem, integrējot un veicinot starppersonu prasmes pieaugušo izglītībā.

2.2. Pētījuma datu vākšana un apkopošana

Mūsu pētījuma mērķis bija analizēt, kā starppersonu prasmes var integrēt pieaugušo izglītībā, pētot pieaugušo izglītotāju mācību vajadzības, zināšanu trūkumus. Tāpēc mērķis bija apkopot nepieciešamo informāciju par pieaugušo izglītotāju starppersonu prasmju līmeni: viņu mācību vajadzības, zināšanu trūkumus un vēlamās mācību formātus un mācību resursus, izstrādājot un īstenojot iekļaujošas un līdzdalību veicinošas mācību aktivitātes pieaugušajiem izglītojamajiem.

2.2.1. Pētījumu metodoloģija

Pētījums tika veikts, izmantojot atklātās konsultācijas, kas ir problēmu risināšanas un problēmu identificēšanas semināri, lai paustu pieaugušo izglītotāju prioritātes, bažas, viedokļus, perspektīvas un idejas par starppersonu prasmju integrēšanu pieaugušo izglītībā.

Atklāto konsultāciju laikā dalībniekiem tiek sniegta iespēja izteikt savas mācību vajadzības un zināšanu trūkumus, lai attīstītu starppersonu prasmes, izmantojot pieaugušo izglītību. Konsultācijas notika klātienē semināros sešās projekta valstīs (Latvijā, Lietuvā, Islandē, Norvēģijā, Spānijā un Turcijā), kuros piedalījās 120 pieaugušo izglītotāji: Katrā valstī piedalījās 20 pieaugušo izglītotāji. Katrs partneris apkopoja valstu datus savā nostājas dokumentā, tādējādi vēlāk visi dati tika apvienoti vienā nostājas dokumentā. Mēs apspriedes organizējam un strukturējam, pamatojoties uz šādām tēmām:

1. nepieciešamās zināšanas, prasmes, attieksmes un kompetences, lai integrētu starppersonu prasmju attīstību pieaugušo izglītībā.
2. pastāvošās problēmas, kas ierobežo pieaugušo izglītotāju saskarsmes prasmes darbā ar pieaugušajiem izglītojamajiem.
3. vēlamās kompetences, ko pieaugušo izglītotāji vēlētos attīstīt, lai labāk nodotu starppersonu prasmes pieaugušajiem izglītojamajiem.
4. zināšanu atšķirības starp to, ko viņi zina, un to, kas viņiem jāzina, lai integrētu starppersonu prasmju attīstību pieaugušo izglītībā.

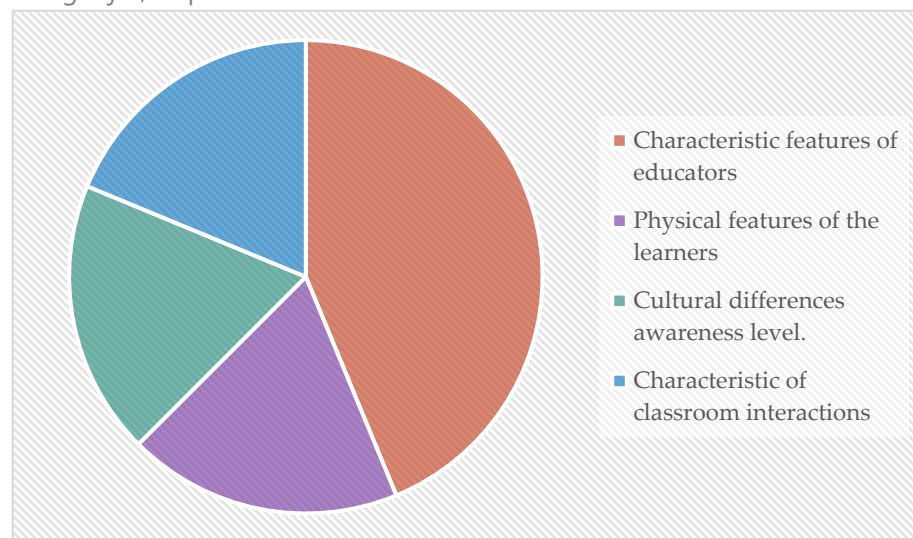
5. mācību mērķis, uzdevums un mācību aktivitātes, kas atbilst mācību vajadzībām, lai efektīvi integrētu starppersonu prasmes pieaugušo izglītībā.
6. kāda veida mācību materiāli būtu jāizstrādā vai jāpasagatavo, lai veicinātu starppersonu prasmju integrāciju pieaugušo izglītībā.

Šīs tēmas un jautājumi tika pielāgoti individuālām konsultācijām vienas dienas ietvaros, kur atklātās konsultācijas tika organizētas, izmantojot trīs veidu darbsemināru mācību aktivitātes. Viena no lietām, kas mūs pārsteidza konsultāciju laikā, bija tā, cik ļoti pieaugušo izglītotāji vēlējas runāt par izaicinājumiem, ar kuriem viņi saskaras, strādājot ar pieaugušajiem izglītojamajiem, jo netiek atzīta un pārdomāta izšķiroši svarīgā starppersonu loma pieaugušo izglītībā, kas daudziem ir gan ārkārtīgi saspringta, gan personīgi nomācoša.

2.2.2. Starppersonu prasmju apguves vajadzības pieaugušo izglītotāju vidū

Šajā dokumentā valsts atklātās konsultācijas par pieaugušo izglītotāju vēlamajām zināšanām, prasmēm, attieksmi un kompetencēm, ir sadalītas četrās (4) mācību vajadzību kategorijās. Katrs partneris konsultēja 20 pieaugušo izglītotājus, kopumā uz jautājumiem atbildēja 120 pieaugušo izglītotāji. Ņemot vērā no dalībniekiem iegūtos viedokļus, mācību vajadzības atspoguļo 4

kategorijas, kā parādīts 1. attēlā.

Attēls 1. Dalībnieku izteiktās mācību vajadzību kategoriju saraksts

Apspriešanās atklāja jomas, kurās, pēc pieaugušo izglītības iestāžu domām, ir zināšanu trūkumi, izstrādājot dzimumu līdztiesības, iekļaujošas un līdzdalību veicinošas mācīšanās un apmācības intervences pieaugušajiem, kas mācās. Tādējādi jebkuram mēģinājumam novērst šādas zināšanas būtu jākoncentrējas uz to apguvi, kā parādīts 1. attēlā, kas tālāk 1. tabulā iedalītas 4 apakškategorijās.

Tabula-1. Dalībnieku izteiktās mācību vajadzību apakškategoriju saraksts

MĀCĪBU VAJADZĪBU KATEGORIJAS	MĀCĪBU VAJADZĪBU APAKŠKATEGORIJAS
Pieaugušo izglītotāju raksturīgo iezīmju uzlabošana.	Konsultācijās tika pausts viedoklis, ka, lai apmierinātu pieaugušo izglītotāju mācību vajadzības un uzlabotu viņu raksturīgās iezīmes, galvenā uzmanība jāpievērš: <ol style="list-style-type: none"> a. klases koordinācijas prasmēm b. empātijai pret izglītojamajiem c. komunikācijas un laika plānošanas prasmēm d. emocionālās inteliģences attīstības prasmēm
Ņemot vērā pieaugušo izglītojamo fiziskās īpatnības.	Konsultācijās tika pausts viedoklis, ka, lai apmierinātu pieaugušo izglītotāju mācību vajadzības un ņemtu vērā pieaugušo izglītojamo fiziskās īpatnības, būtu jāiekļauj: <ol style="list-style-type: none"> a. jautājumi, kas rodas, strādājot ar dažāda

	vecuma izglītojamajiem, ņemot vērā dzimumu līdztiesības un kultūras perspektīvu b. ņemot vērā pieaugušo ar īpašām vajadzībām vajadzības.
Pieaugušo izglītotāju kultūras atšķirību izpratnes līmeņa stiprināšana.	Konsultācijās tika pausts viedoklis, ka, lai apmierinātu pieaugušo izglītotāju mācību vajadzības attiecībā uz izpratni par kultūras atšķirībām, fokusam būtu jābūt šādam: a. pozitīvas pieejas izstrādei, lai klasē tiktu galā ar aizspriedumiem vai negatīviem stereotipiem b. atbilstošu prezentācijas metožu par kultūras atšķirībām izstrāde. c. kultūras atšķirību un citu sociālo barjeru ņemšana vērā izglītojamo vidū.
Pieaugušo izglītotāju prasmju uzlabošana, lai sagatavotos mijiedarbībai klasē.	Konsultācijās tika pausts viedoklis, ka, lai apmierinātu pieaugušo izglītotāju mācību vajadzības interaktīvo mācību klašu sagatavošanā, būtu jāiekļauj fukus: a. prasmēm, kā radīt labu mācību atmosfēru b. prasmēm radīt iespējas, lai saņemtu izglītojamo ieguldījumu vai atgriezenisko saiti. c. digitālās prasmes un tādu metožu radišana, kas veicina savstarpēju mijiedarbību un dialogu.

2.2.3. Pieaugušo izglītotāju esošās zināšanas par starppersonu saskarsmes prasmēm

Pieaugušo izglītotāju atklātajās konsultācijās iegūtie dati liecina, ka zināmā mērā pieaugušo izglītotāju vidū pastāv zināšanas par saskarsmes prasmēm, taču pieredze par to, kā šīs zināšanas tiek izmantotas un pielietotas pieaugušo izglītībā, dažādās valstīs un dažādās iestādēs atšķiras. Tomēr, tā kā mūsu pētījums aprobežojās tikai ar esošo zināšanu apzināšanu, mūsu pētījuma mērķis nebija salīdzināt šo zināšanu praksi valsts vai iestādes līmenī.

1. Ņemot vērā informāciju, kas tika iegūta no konsultācijās iegūtajiem 120 dalībniekiem, kuri atbildēja uz jautājumu par pieaugušo izglītotāju starppersonu prasmju zināšanām, viņu atbildes tika apkopotas un sadalītas turpmāk minētajās kategorijās un apakškategorijās:

2. Teorētiskās zināšanas mācību priekšmetos
3. Prezentācijas tehnikas un prasmes
4. Komunikācijas prasmes
5. Digitālās un mediju lietotprasmes prasmes

Tabula-2. Dalībnieku izteiktais esošo zināšanu apakškategoriju saraksts

ESOŠĀS ZINĀŠĀNU KATEGORIJAS	ESOŠO ZINĀŠĀNU APAKŠKATEGORIJAS
Teorētiskās zināšanas mācību priekšmetos	Konsultācijās tika pausts viedoklis, ka pieaugušo izglītotājiem ir teorētiskas zināšanas par priekšmetiem, kurus viņi pasniedz pieaugušajiem, piemēram, par: a. mācību programmas satura veidošana b. spēja izskaidrot saturu izglītojamajiem c. spēja pārdomāt vai atbildēt uz nodarbības jautājumiem.
Prezentēšanas metodes un prasmes	Konsultācijās tika pausts viedoklis, ka pieaugušo izglītotājiem ir metodes un prasmes, lai pasniegtu mācību priekšmetus pieaugušajiem, piemēram, mums: a. interaktīvu mācību līdzekļu izveide b. mācību organizēšana atbilstoši izglītojamo vajadzībām c. laika plānošanas prasmes mācību pasākumu laikā.
Komunikācijas prasmes	Konsultācijās tika pausts viedoklis, ka pieaugušo izglītotājiem ir nepieciešamas komunikācijas prasmes, lai iesaistītu un mijiedarbotos ar pieaugušajiem izglītojamajiem, piemēram: a. izmantojot verbālo un neverbālo komunikāciju un vizuālos materiālus, lai iepazīstinātu ar aktuālo tēmu. b. labas mācību atmosfēras radišana c. tematu izvēle mijiedarbībai klasē.
Digitālās un medijpratības prasmes	Konsultācijās tika pausts viedoklis, ka pieaugušo izglītotājiem ir digitālās un mediju lietotprasmes prasmes, ko nodot pieaugušajiem izglītojamajiem, piemēram: a. izmantot jaukto mācīšanos b. spēļu (gamification) izmantošana mācību aktivitātēs c. digitālo rīku, interaktīvu prezentāciju un virtuālās mācīšanās izmantošana.

2.2.4. Starppersonu prasmju zināšanu trūkumi pieaugušo izglītotāju vidū

Tā kā mēs nolēmām veikt lauka pētījumu ar mērķi novērtēt un noteikt, kā starppersonu prasmes var integrēt pieaugušo izglītībā, mums bija ļoti svarīgi saprast, kādas ir zināšanu nepilnības starp to, ko pieaugušo izglītotāji zina, un viņu mācīšanās vajadzībām, lai uzlabotu, nostiprinātu un novērtētu savas starppersonu prasmes, kā arī izpētīt zināšanu nepilnības starp to, ko pieaugušo izglītotāji zina, un viņu mācīšanās vajadzībām, lai integrētu starppersonu prasmju attīstību pieaugušo izglītībā, piemērojot vai nododot starppersonu prasmes pieaugušajiem, izmantojot neformālās izglītības praksi savā darbā.

Mēs uzrunājām plašu pieaugušo izglītotāju loku projekta valstīs, lai konsultētos ar viņiem par viņu vajadzībām un trūkumiem, kas rodas, īstenojot pieaugušo izglītības programmas un starppersonu prasmju izglītības programmas viņu darbā vai praksē. Mūsu izlasē iekļautas konsultācijas ar pilna un nepilna laika pieaugušo izglītotājiem Latvijā, Lietuvā, Islandē, Norvēģijā, Spānijā, Islandē, Spānijā un Turcijā. Mēs konsultējāmies ar 20 pieaugušo izglītotājiem no katras valsts, kuri ir pedagogi ar vismaz 5 gadu pieredzi pieaugušo izglītībā, kurus jautājām par viņu pieredzi starppersonu prasmju integrēšanā pieaugušo izglītības darbā.

Konsultācijās iegūtie pierādījumi atklāja, ka visā pieaugušo izglītības spektrā netiek ņemta vērā un atspoguļota starppersonu prasmju izšķirošā nozīme gan pieaugušo izglītotāju, gan pieaugušo izglītojamo karjeras, sociālajā, personiskajā, kultūras un profesionālajā attīstībā. Lai gan konsultāciju dalībnieki pauda, ka viņiem ir augsts komunikācijas prasmju līmenis un teorētiskās zināšanas par mācību priekšmetiem, kurus viņi māca vai par kuriem viņi apmāca, nebija nekādu norāžu par to, kā starppersonu prasmes ir integrētas un saistītas ar citiem iekļaujošas klases mijiedarbības aspektiem, piemēram, pieaugušo izglītotāju komunikācijas prasmēm, emocionālā intelekta līmeni un teorētiskajām zināšanām par priekšmetiem.

Tabula-3. Starppersonu prasmju zināšanu trūkumi pieaugušo izglītotāju vidū

PAŠREIZĒJĀS ZINĀŠANAS	ZINĀŠANU ROBI	MĀCĪBU VAJADZĪBAS
<p>Teorētiskās zināšanas:</p> <p>a. creating the content of a training programme.</p> <p>b. being able to explain the content to learners.</p> <p>c. ability to reflect on or respond to class questions</p>	<p>Pieaugušo izglītotāju raksturojošās iezīmes:</p> <p>a. empātija pret izglītojamajiem</p> <p>b. emocionālās inteliģences attīstīšanas prasmes</p>	<p>Pieaugušo izglītotāju raksturīgo iezīmju uzlabošana:</p> <p>a. klases koordinācijas prasmes</p> <p>b. empātija pret skolēniem</p> <p>c. komunikācijas un laika plānošanas prasmes</p> <p>d. emocionālās inteliģences attīstīšanas prasmes</p>
<p>Prezentācijas metodes un prasmes:</p> <p>a. izveidot interaktīvus mācību rīkus.</p> <p>b. organizēt mācības atbilstoši izglītojamo vajadzībām.</p> <p>c. laika plānošanas prasmes mācību aktivitāšu laikā.</p>	<p>Pieaugušo izglītojamo fiziskās īpatnības:</p> <p>a. risināt jautājumus, kas rodas, strādājot ar dažāda vecuma izglītojamajiem.</p> <p>b. ņemt vērā dzimumu līdztiesības un kultūras aspektu.</p>	<p>Pieaugušo izglītojamo fizisko īpašību ņemšana vērā:</p> <p>a. a. risināt jautājumus, kas rodas, strādājot ar dažāda vecuma izglītojamajiem.</p> <p>b. b. ņemt vērā dzimumu līdztiesības un kultūras aspektu.</p> <p>c. c. ņemot vērā to izglītojamo vajadzības, kuriem ir īpašas vajadzības.</p>
<p>Komunikācijas prasmes:</p> <p>a. a. izmantojot verbālo un neverbālo komunikāciju, kā arī vizuālos materiālus, lai iepazīstinātu ar aktuālo tēmu.</p> <p>b. b. radīt labu mācību</p>	<p>Kultūras atšķirību izpratnes līmenis:</p> <p>a. a. izstrādāt piemērotas prezentācijas metodes par kultūru atšķirībām</p>	<p>Pieaugušo izglītotāju kultūras atšķirību izpratnes līmeņa stiprināšana:</p> <p>a. a. pozitīvas pieejas attīstīšana, lai tiktu galā ar aizspriedumiem vai</p>

<p>atmosfēru</p> <p>c. c. izvēloties tēmas klases mijiedarbībai.</p>	<p>b. b. ņemot vērā kultūras atšķirības un citas sociālās barjeras starp izglītojamajiem.</p>	<p>negatīviem stereotipiem klasē.</p> <p>b. b. izstrādāt piemērotas prezentācijas metodes par kultūru atšķirībām.</p> <p>c. c. ņemt vērā kultūras atšķirības un citas sociālās barjeras starp izglītojamajiem.</p>
<p>Digitālās un mediju lietotprasmes:</p> <p>a. izmantojot jauktu mācīšanos</p> <p>b. izmantojot spēles mācību aktivitātēs</p> <p>c. izmantojot digitālos rīkus, interaktīvas prezentācijas un virtuālo mācīšanos.</p>	<p>Characteristic of classroom interactions:</p> <p>a. prasmes radīt iespējas saņemt informāciju un atgriezenisko saiti no pieaugušajiem izglītojamajiem.</p>	<p>Pieaugušo izglītāju prasmju uzlabošana, lai sagatavotos mijiedarbībai klasē:</p> <p>a. prasmes radīt labu mācību atmosfēru.</p> <p>b. iemaņas, kā radīt iespējas saņemt informāciju un atgriezenisko saiti no izglītojamajiem.</p> <p>c. digitālās prasmes un metodes, kas veicina mijiedarbību ar vienaudžiem, dialogu.</p>

3. tabulas vidējā slejā ir norādītas starppersonu prasmju zināšanu nepilnības, kas konstatētas pieaugušo izglītāju vidū projekta valstīs, pamatojoties uz esošajām zināšanām un trūkstošajām zināšanām. Tas atklāj, ka, lai gan pieaugušo izglītāju zināšanu līmenis starppersonu prasmju jomā turpina pieaugt eksponenciālā tempā, pastāv liela plaisa, kas nekad nav atspoguļota un ņemta vērā pieaugušo izglītībā kopumā. Lai gan pieaugušo izglītības iestādes turpina pielikt pūles, lai stiprinātu pieaugušo izglītāju teorētiskās zināšanas par mācību priekšmetiem un uzlabotu klases dinamiku, izmantojot digitālo izglītību, lai mijiedarbotos ar pieaugušajiem izglītojamajiem, joprojām pastāv neskaidrība par

to, kā starppersonu prasmes tiek integrētas pieaugušo izglītībā, ja pašiem pieaugušo izglītotājiem šādu prasmju trūkst.

Tādējādi tieši pieaugušo izglītības iestādēm būtu jāuzņemas galvenā loma, nosakot dažādu pieaugušo izglītības intervenču rezultātus, kas būtiski ietekmē starppersonu prasmes. Tas nozīmē, ka pieaugušo izglītības iestādēm ir jākoncentrējas uz starppersonu prasmju seku sākotnējo analīzi pieaugušo izglītībā kā sākumpunktu mācību un apmācības intervenču izveidei pieaugušo izglītotājiem, lai uzlabotu šo aspektu starppersonu prasmes:

1. Pilngadīgo izglītāju raksturīgo iezīmju uzlabošana:
  - a. empātija pret izglītojamajiem.
  - b. Emocionālās inteliģences attīstīšanas prasmes.
2. Pieaugušo izglītojamo fizisko īpašību ņemšana vērā:
  - a. risināt jautājumus, kas rodas, strādājot ar dažāda vecuma izglītojamajiem.
  - b. ņemot vērā dzimumu līdztiesības un kultūras perspektīvu.
3. Pieaugušo izglītāju izpratnes par kultūras atšķirībām līmeņa stiprināšana:
  - a. Izstrādājot atbilstošas prezentācijas metodes par kultūras atšķirībām.
  - b. kultūras atšķirību vai citu sociālo barjeru ņemšana vērā izglītojamo vidū.
4. Pieaugušo izglītāju prasmju uzlabošana, lai sagatavotos mijiedarbībai klasē:
  - a. prasmes radīt iespējas saņemt pieaugušo izglītojamo ieguldījumu un atgriezenisko saiti.

2.2.5. Kas veido efektīvu starppersonu prasmju apmācību?

Pirmkārt, pieaugušo izglītības iestādēm, kas darbojas neformālās izglītības vidē, ir raksturīgs augsts nenoteiktības līmenis, kas saistīts ar mācību intervences plānošanu, izstrādi un īstenošanu pieaugušo izglītībā, kuras konteksta analīzei un mācību vajadzību novērtēšanas politikai vēl nav izstrādāta.

Acīmredzami pastāv liela nenoteiktība attiecībā uz to, kā mācību programmas aspekti, kas saistīti ar starppersonu prasmju attīstību, tiek ņemti vērā šādas apmācības plānošanas un izstrādes līmenī. Tomēr nav skaidrs arī tas, kā šādas apmācības rezultāti veicina rezultātus un būtisku ietekmi, jo trūkst informācijas

par to, kā šādas apmācības rezultāti tiek novērtēti no ietekmes novērtējuma perspektīvas. Līdz ar to viens no jautājumiem, ko šis pētījums aktualizēja, ir tas, ka nepietiek tikai ar pieaugušo izglītotāju pieredzi, lai integrētu starppersonu prasmes izglītībā, ja viņi paši nav pilnvaroti veicināt izglītojamo starppersonu prasmju attīstību.

Lēmumu par apmācības izstrādi vajadzētu rosināt uztverei, ka tā var veicināt starppersonu prasmju problēmas vai izaicinājumu pārvarēšanu pieaugušo izglītībā un pieaugušo izglītotāju vidū. Apmācību vajadzību novērtējums pamato šo uztveri ar konsultācijām, kas ir metodoloģiski, pētnieciski pamatots process, kas atbalsta situācijas analīzi ar mērķi apkopot nepieciešamo informāciju, lai veidotu adekvātu priekšstatu par problēmas kontekstu; izstrādāt potenciālo izglītojamo raksturojumu; un noteikt potenciālo izglītojamo spējas, zināšanu trūkumus un mācību vajadzības saistībā ar pastāvošās starppersonu prasmju problēmas risināšanu.

Izmantojot mācību vajadzību novērtējumā iegūto informāciju, var turpināt izstrādāt un organizēt mācību rokasgrāmatu, kas risina un reaģē uz konsultāciju laikā potenciālo izglītojamo izteiktajiem zināšanu trūkumiem un mācību vajadzībām. Šajā apmācības projektēšanas procesā galvenā uzmanība tiek pievērsta apmācības rezultātu (Outputs, Outcomes un Impacts), mērķu un mācību uzdevumu izstrādei. Turklāt tajā tiek noteikta atbilstoša mācību metodoloģija ar saistītām mācību aktivitātēm, nodarbību plāni un mācību noslēguma novērtējums.

Lai gan pieaugušo izglītībā joprojām trūkst izsmeļošu izvērtējumu, jo ir grūti novērtēt, vai un cik lielā mērā pieaugušo izglītības iniciatīvas ir veiksmīgas, risinot starppersonu prasmju attīstības problēmu vai ietekmējot uzvedības izmaiņas pieaugušo izglītotāju vidū, kuri, visticamāk, integrēs un nodos šīs prasmes pieaugušajiem izglītojamajiem; galvenā uzmanība jāpievērš mācību materiālu izstrādei un izplatīšanai, bet ar skaidru informāciju par to, kā šādus materiālus izmantos mācību dalībnieki. Turklāt jāsniedz skaidras vadlīnijas, kā novērtēt un ziņot par to, kā dalībnieki un īstenojošās organizācijas pēc apmācības novērtē un ziņo par tās ietekmi, lai, izmantojot ietekmes un pārneses novērtējumus, saprastu,

kā viņi integrē starppersonu prasmes savā pieaugušo izglītības darbā vai praksē un kā tas ietekmē pieaugušos izglītojamos.

Tādējādi, lai izveidotu efektīvu apmācību par starppersonu prasmēm, ir svarīgi skaidri noteikt:

Tabula-4. Starppersonu prasmju apmācības vajadzību novērtējums

1. Konteksta analīze	2. Uzdevumu analīze
<p>Apkopo informāciju par izglītojamo organizatorisko vai dzīves vidi. Neatkarīgi no tā, vai potenciālie apmācāmie ir no grupas, formālas organizācijas vai iestādes, vai vietējās kopienas, turpmāk minētie jautājumi palīdz izveidot priekšstatu par kontekstu, kurā viņi strādā vai dzīvo.</p> <p>Jautājumi konteksta analīzei:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kāda ir izglītojamā organizācijas vai kopienas struktūra? Kādi faktori izglītojamā organizācijā veicina starppersonu attiecību prasmju uzlabošanu? Kādi faktori izglītojamo organizācijā ierobežo centienus attīstīt starppersonu prasmes? 	<p>Apkopo informāciju par izglītojamo faktisko darbu, lomu vai pienākumiem viņu organizācijās vai sabiedrībā. Uzdevumu analīze ļauj noteikt starppersonu prasmju zināšanas, attieksmi vai uzvedību, kas izglītojamajiem jāattīsta, lai labāk veiktu savu darbu.</p> <p>Jautājumi uzdevumu analīzei:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kādus uzdevumus izglītojamie veic savās organizācijās, kuros nepieciešamas starppersonu attiecību prasmes, attieksme vai uzvedība? Kādas konkrētas starppersonu saskarsmes prasmes, attieksmes vai uzvedība ir nepieciešama, lai veiktu šos uzdevumus? Kādas mijiedarbības vai attiecības izglītojamajiem ir ar pieaugušajiem izglītojamajiem viņu organizācijās?
3. Plašāks starppersonu prasmju konteksts	4. Izglītojamo raksturojums
<p>Apkopo informāciju par faktoriem, kas veicina vai ierobežo starppersonu prasmju integrāciju pieaugušo izglītībā un kas ietekmē izglītojamo darbu, strādājot ar pieaugušajiem.</p>	<p>Sniedz priekšstatu par izglītojamo dzīves pieredzi, kas ietekmē metodikas un mācību aktivitāšu izvēli. Tas ļauj noskaidrot personīgos vai profesionālos iemeslus, kas izraisa</p>

Jautājumi starppersonu prasmju konteksta analīzei:

- a. Kādi ir galvenie starppersonu prasmju jautājumi vai problēmas pieaugušo izglītībā, kas izraisa naida runu un viltus ziņas?
- b. Kādi ir faktori, kas veicina starppersonu prasmju integrēšanu pieaugušo izglītībā? (iespējas)
- c. Kādi ir elementi, kas ierobežo starppersonu prasmju integrāciju pieaugušo izglītībā? (problēmas)
- d. Kā šīs starppersonu prasmju iespējas un izaicinājumus izjūt pieaugušo izglītētāji un pieaugušie izglītojamie?

izglītojamo potenciālo interesi par mācībām, un tas palīdz noteikt izglītojamo cerības un vēlamās pārmaiņas.

Elementi, kas jāņem vērā saistībā ar izglītojamo īpašībām:

- a. Vecums
- b. Dzimums
- c. Valodas līmenis
- d. Invaliditāte
- e. Motivācija
- f. Nodarbošanās
- g. Esošās zināšanas par starppersonu saskarsmes prasmēm, attieksme vai pieredze.
- h. Kultūras atšķirības
- i. Digitālās vai mediju lietotprasmes prasmes.

NODAĻA 3.

Neformālā izglītība un starppersonu prasmes

3.1. Starppersonu prasmju apzināšanās, izmantojot neformālo izglītību

Neformālā izglītība ir plaši lietots un intensīvi apspriests jēdziens pieaugušo izglītības jomā. Tas apzīmē dažādus pieredzes mācīšanās principus, metodoloģijas vai pieejas ārpus formālās izglītības sistēmas, parasti uzsverot izglītojamo karjeras, sociālo, kultūras, personīgo un profesionālo attīstību. Tā ir atzīta un atzīta, lai miljoniem eiropiešu ikdienā sniegtu unikālas mācību iespējas, stiprinot tādas Eiropas vērtības kā brīvprātīgais darbs, līdzdalības demokrātija, solidaritāte un cilvēktiesības.

Neformālās mācīšanās priekšrocība starppersonu prasmju integrēšanā pieaugušo izglītībā ir tās elastīgums mācīšanās, apmācības un mācīšanās procesā, kur mācību mācību pasākumi tiek plānoti, izstrādāti un strukturēti, ņemot vērā izglītojamo mācību vajadzības un zināšanu trūkumus vai vēlamās pārmaiņas. Tas papildina faktu, ka formālās izglītības sistēmā trūkst vairuma prasmju, kas cilvēkam nepieciešamas, lai dzīvotu saturīgu un pilnvērtīgu dzīvi. Skolas sistēma, lai arī cik tālu varētu iet, nekad neko nemāca skolēniem par saraksta veidošanas prasmēm, emocionālo inteliģenci vai starppersonu prasmēm, lai nosauktu tikai dažas no tām. Tomēr, tiklīdz cilvēks sāk strādāt vai praktizēt, tiek sagaidīts, ka viņš kaut kādā veidā ir apguvis un attīstījis šādas būtiskas prasmes, kas atvieglo veidu, kā mēs strādājam, mijiedarbojamies un darbojamies ne tikai profesionāli, bet arī jebkurā sociālā saskarsmē.

Konsultācijās gūtie pierādījumi liecina, ka pieaugušo izglītotājiem, kas strādā ar pieaugušajiem izglītojamajiem, jo īpaši nepilna laika pieaugušo izglītotājiem, netiek piedāvātas nekādas apmācības, lai attīstītu kādu no iepriekš minētajām prasmēm, kam vajadzētu uzlabot viņu profesionālās, sociālās un pedagoģiskās prasmes, lai atvieglotu viņu darbu ar pieaugušajiem izglītojamajiem. Turklāt tika novērots, ka nav nekādu kopīgu pamatu, kur pieaugušo izglītotāji varētu dalīties pieredzē un saņemt atbalstu no kolēģiem starppersonu prasmju attīstīšanā. Tāpēc neformālā izglītība saskaņā ar mūžizglītības ideoloģiju piedāvā unikālas iespējas integrēt paraugpraksi un metodes, kas pielāgo starppersonu prasmes pieaugušo izglītībā, lai apmierinātu gan pieaugušo izglītojamā, gan pieaugušo izglītojamo vajadzības.

3.2. Pieaugušo izglītojamo pilnvarošana ar starppersonu prasmju zināšanām un attieksmi

Pilnvarošana ir process, kurā cilvēki iegūst kontroli pār faktoriem, kas nosaka viņu dzīvi. Tas ir process, kurā indivīdi uzlabo savas prasmes, aktīvus un īpašības un veido spējas, lai iegūtu piekļuvi un panāktu, ka viņu viedoklis tiek sadzirdēts. Tas nozīmē, ka indivīdus nevar pilnvarot citi. Tas nozīmē, ka indivīdi var tikai paši sevi pilnvarot, lai panāktu vēlamās pārmaiņas.

Tāpēc pieaugušie izglītojamie paši ir savas vērtības, un mūsu kā pieaugušo izglītojamā uzdevums ir veicināt un/vai pavadīt viņus, radot mācīšanās iespējas un labvēlīgus apstākļus, kas ļauj viņiem apgūt zināšanas, prasmes un attieksmi pret savu sociālo, kultūras, izglītības un personības attīstību. Tādējādi pilnvarošana ir pamatjēdziens pieaugušo izglītībā, kurā uzsverta nepieciešamība radīt labvēlīgus apstākļus, izmantojot pieredzes mācīšanos, kas balstīta uz pieaugušo izglītojamo profiliem un dzīves pieredzi.

Tāpēc jebkura pieaugušo izglītības programma neformālās izglītības iestādēs, kas atzīst un izmanto pieaugušo izglītojamo zināšanas un praktisko pieredzi, ir labākais ieguldījums viņu nākotnē. Tas nozīmē, ka, konsultējoties ar pieaugušajiem izglītojamajiem par viņu mācību vajadzībām un zināšanu trūkumiem ceļā uz starppersonu prasmju attīstību un ņemot tos vērā pieaugušo

izglītības darbā, ir būtiska nozīme, lai novērstu sociālos, dzimuma, kultūras, veselības, ekonomiskos vai nodarbinātības šķēršļus, kas negatīvi ietekmē pieaugušo izglītojamo labklājību.

Tas nozīmē, ka jebkuras pieaugušo izglītojamo pilnvarošanas intervences ir jāveido tā, lai veicinātu pieaugušo izglītojamo zināšanu, prasmju un kompetenču apguvi, kas viņiem nepieciešamas, lai ieviestu jauninājumus un gūtu labklājību. Tādējādi pilnvarošanai ir svarīga loma pieaugušo izglītojamā identitātes apzināšanā un viņu savstarpējo attiecību prasmju attīstīšanā, balstoties uz viņu kopīgajiem izaicinājumiem, vērtībām un kultūru. Tādējādi pieaugušo izglītībai būtu jācenšas veicināt pieaugušo izglītojamo spēju formulēt, pielāgoties, iesaistīties, piedalīties un veidot savu nākotni, piedāvājot viņiem piekļuvi praktiskai apmācībai, kas stiprina viņu savstarpējās saskarsmes prasmes.

3.3. Kā efektīvi nodot starppersonu prasmes pieaugušajiem audzēkņiem

Daudzās pieaugušo izglītības programmās neformālās izglītības iestādēs pieaugušos izglītojamos bieži vien māca un apmāca tādā pašā veidā, kā māca vai apmāca bērnus, un tāpēc lielākā daļa izglītojamo ir neapmierināti un zaudē interesi turpināt mācības vai programmu. Tādējādi, lai efektīvi nodotu starppersonu prasmes pieaugušajiem izglītojamajiem, ir jāņem vērā svarīgākās pieaugušo izglītojamo īpašības, kas pieaugušo izglītojamajam ir jāpatur prātā, strādājot ar pieaugušajiem izglītojamajiem apmācībā vai mācību programmās, un vienlaikus pieaugušo izglītojamajam ir jāapzinās, kā šīs īpašības ietekmē vispārējo mācību procesu pieaugušo izglītojamo vidū. Bet kā mēs kā pieaugušo izglītojamā varam noteikt svarīgākās pieaugušo izglītojamo īpašības?

Tabula-5. Pieaugušo izglītojamo raksturojums

Raksturlielumi, kas attiecas uz pieaugušo kā individu	Raksturlielumi, kas saistīti ar pieaugušo izglītojamo pieredzi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ lēns mācīšanās process. ✓ ienīst, ja viņu vaino vai izsmej. ✓ ātri aizmirst. ✓ prasa atzīnību un cieņu. ✓ mēdz būt kautrīgs. ✓ nepieciešams, lai viņu atzīst. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ir daudz zināšanu, kas gūtas no iepriekšējās mijiedarbības. ✓ Vēlas iesaistīties pasākumu plānošanā. ✓ Vēlas dalīties, apmainīties ar idejām un pieredzi.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ ātri zaudē savaldību, ✓ nepieciešama tuvāka, personiska uzmanība. 	
Raksturlielumi, kas saistīti ar to, kas būtu jāapgūst	Raksturlielumi, kas saistīti ar to, kā tiek veiktas dažādas darbības
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dod priekšroku mācīties lietas, kas saistītas ar galvenajām interesēm. ✓ Nepieciešams mācīties, lai gūtu ātrus rezultātus. ✓ Nespēj uzturēt mācīšanās intereses ilgāku laiku. ✓ Dod priekšroku jaunu jomu un prasmju apguvei. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vēlas uzzināt lietas, kas saistītas ar aktuālām problēmām. ✓ Labprāt mācās lietas, kas netraucē pašreizējām rūpēm.

Turklāt, lai spētu veicināt pieaugušo izglītojamo pilnvarošanu ar starppersonu prasmēm, būtiska ir nevis skolotāja, bet gan moderatora attieksme un apmācības prasmes. Tādējādi pieaugušo izglītotājiem ir būtiski, lai viņiem būtu atvērtas un draudzīgas attiecības ar sevi un pieaugušajiem izglītojamajiem, kas balstītas uz cieņu un vienlīdzību, un vienlaikus tie paši veicinātu to pašu pieaugušo izglītojamo vidū. Šāda pieaugušo izglītotāja savstarpējo attiecību prasmju izpratne rada cieņas, pieņemšanas un iedrošinājuma atmosfēru, kurā pieaugušie izglītojamie jūtas brīvi uzdot jautājumus un dalīties idejās.

Tas rada atmosfēru, kas pieaugušajiem izglītojamajiem mācīšanos padara interesantu un vērtīgu un kas turklāt mudina izglītojamos pašus izlemt par dažām no apspriežamajām tēmām. Tādējādi apspriestie temati pieaugušajiem izglītojamajiem ir aktuāli un noderīgi, kas ļauj viņiem kļūt atvērtākiem jaunu zināšanu un attieksmju iegūšanai par starppersonu saskarsmes prasmēm. Bet kā mēs kā pieaugušo izglītotāji attīstām laba moderatora īpašības?

Tabula-6. Laba moderatora īpašības

Kvalitātes
<ul style="list-style-type: none"> ✓ zināšanas par aplūkojamo jautājumu un tēmu. ✓ spēj radīt labvēlīgu, dinamisku mācību vidi. ✓ dzirdams un lieto vienkāršu valodu.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ spētu lietot kultūrai un dzimumu līdztiesībai pielāgotu pieeju. ✓ pārzina izglītojamo vajadzības un problēmas. ✓ spēj improvizēt mācību materiālus un aprīkojumu. ✓ spēj izmantot līdzdalības apmācības metodes. ✓ spēj pozitīvi attiekties pret klases savstarpējās mijiedarbības attīstību.

Apmācību raksturojums

1. 1. Spēj izmantot lekciju metodi:

Tieša saruna bez liekiem pārtraukumiem. Bieži tiek izmantots, iepazīstinot ar jaunu tematu. Lekcijai jābūt 30-45 minūšu garai vai īsākai, un pēc tās jāizmanto kāds no turpmāk minētajiem paņēmieniem.

Priekšrocības:

- o Mazāk laika patēriņa.
- o aptver lielu auditoriju.
- o Labs jauna temata ieviešanai.

Trūkumi:

- o Mazāk līdzdalības.
- o var būt garlaicīgi, ja ir ilgi.
- o neveicina atklājumu.

2. 2. Spēja piedalīties grupu diskusijās un prāta vētras sesijās:

Tieša saruna vai pārrunas par savstarpēji interesējošu tematu starp izglītojamajiem. Izglītojamo vidū tiek veicināta domu un informācijas apmaiņa vai dalīšanās ar tām pedagoga vadībā, kas uzsver izglītojamo līdzdalību un palīdz apgūt ar lekcijas tehnikas palīdzību ieviestās idejas.

Priekšrocības:

- o Līdzdalība.
- o Interesanti mācīties.
- o Ģenerē idejas.

Trūkumi:

- o Laikietilpīgi
- o Nepieciešams vairāk sagatavošanās.
- o Izmantots vairāk resursu/materiālu.

3. 3. Spēja izmantot gadījumu izpēti:

Rakstiska vai mutiska prezentācija, kas tiek izmantota, lai ilustrētu vai padarītu skaidrākus teorētiskos jautājumus, ar kuriem izglītojamie tiek iepazīstināti lekcijas laikā.

Priekšrocības:

- o Stimulē vairāk piemēru.
- o Stiprina diskusijas un dialogu
- o Uzlabo problēmu risināšanas prasmes.

Trūkumi:

- o Grūti sagatavot piemērus.
- o Neapzināti var aizskart izglītojamos.
- o Aizņem daudz laika.

4. 4. Spēj izmantot darbnīcas mācību aktivitātes:

Plānojot semināru, bieži vien ir lietderīgi izmantot dažāda veida aktivitātes, kas atbilst dalībnieku ar dažādiem mācīšanās stiliem vajadzībām un, ja tās tiek piedāvātas kopā, nodrošina pilnvērtīgu mācību pieredzi. Mēs iesakām vairumā semināru izmantot četrus dažādus mācīšanās un mācīšanās aktivitāšu veidus, kas balstīti uz pieredzes mācīšanās un mācīšanās stilu modeli.

Pieredzes pārdomu seminārs:

Šīs aktivitātes tiek izmantotas, lai notvertu izglītojamo motivāciju, iztēli un enerģiju, kas mudina izglītojamos atskatīties uz savu personīgo vai profesionālo uzvedību tādā veidā, lai sagatavotu viņus jaunām mācībām un pārmaiņām. Pārdomas bieži izmanto nodarbības sākumā.

Ekspertpraktizēšanas un praktizēšanas seminārs:

Šie pasākumi mudina izglītojamos praktiski izmantot zināšanas, sniedzot izglītojamajiem iespēju praktizēt un iesaistīt sevi jaunā uzvedībā un prasmēs, kas nodrošina drošu vidi, kurā izmēģināt jaunas lietas pirms to praktiskas pielietošanas "reālajā pasaulē".

Asimilēšanas un konceptualizēšanas darbnīca:

Šīs darbības tiek izmantotas, lai sniegtu izglītojamajiem jaunu informāciju vai ārēju informāciju teoriju, datu un faktu veidā, vai arī var informēt izglītojamos par viņiem pašiem, kas arī mudina izglītojamos piemērot jēdzienus savā dzīvē.

Plānošanas darbseminārs:

Šīs aktivitātes ir stimuls, lai īstenotu un izmantotu jaunās zināšanas ārpus semināra konteksta. Tās sagatavo skolēnus mācīšanās pārnesēi un palielina tās iespējamību. Tās bieži tiek izmantotas sesijas noslēgumā vai tad, kad uzmanība tiek pievērsta pārejai no vienas tēmas uz citu.

3.4. Pieaugušo iestāžu veikspējas uzlabošana, izmantojot sociālo pētniecību

Mūsu pētījuma dati liecina, ka pirmais solis starppersonu prasmju attīstīšanā pieaugušo izglītībā ir novērtēt pieaugušo izglītotoju starppersonu prasmju apguves vajadzības un zināšanu trūkumus, lai noteiktu, kāda veida apmācība un apmācības resursi spēj apmierināt šīs identificētās mācību vajadzības un zināšanu trūkumus. Tāpēc ir ārkārtīgi svarīgi novērtēt pašreizējo programmu nepilnības, lai noteiktu, kāpēc esošās pieejas nespēj integrēt starppersonu prasmes pieaugušo izglītībā. Turklāt tikpat svarīgi ir novērtēt pieaugušo izglītības iestāžu gatavību integrēt un veicināt starppersonu prasmju attīstību savās izglītības programmās.

Tas nozīmē, ka tikai šādu pētījumu rezultātus var izmantot, lai izprastu problēmas būtību un nopietnību, lai palīdzētu izvēlēties labākās starppersonu prasmju

izglītības programmas, kas atspoguļo pieaugušo izglītotoju un pieaugušo izglītojamo mācību vajadzības un zināšanu trūkumus. Mūsu pētījuma metodoloģija ievieš nepieciešamību pielāgot atvērto konsultāciju materiālus pieaugušo izglītotoju mācīšanās vajadzībām, izstrādājot mācību vai mācību pasākumus, kas turklāt sniedz pilnīgu semināru mācību pasākumu kopumu, lai novērtētu gan pieaugušo izglītotoju, gan pieaugušo izglītojamo starppersonu prasmju mācīšanās vajadzības un zināšanu trūkumus kā pamatu efektīvu mācību-apmācības pasākumu plānošanai, izstrādei un organizēšanai pieaugušajiem izglītojamiem.

Atvērtās konsultācijas ir problēmu risināšanas un problēmu identificēšanas darbsemināri, lai izteiktu pētījuma dalībnieku prioritātes, bažas, viedokļus, perspektīvas un idejas par starppersonu prasmju attīstības integrēšanu pieaugušo izglītībā. Sagatavoti koordinatori vada seminārus par dažādiem starppersonu prasmju aspektiem pieaugušo izglītībā. Dalībniekiem tiek dota iespēja izteikt savas mācību vajadzības un zināšanu trūkumus par stiprajām pusēm, potenciālajām problēmām vai izaicinājumiem attiecībā uz starppersonu prasmju attīstības integrēšanu pieaugušo izglītībā.

AKTIVITĀTE-1	PIEREDZES PĀRDOMU DARBSEMINĀRS
Mērķis	Izmanto, lai piesaistītu semināra auditorijas motivāciju, iztēli un enerģiju, mudinot viņus paraudzīties uz savu profesionālo uzvedību tā, lai sagatavotu viņus jaunām mācībām. To bieži izmanto semināra sākumā vai pārejot no vienas tēmas uz citu.
Auditorija	Dažādas auditorijas: pieaugušo izglītotoji, jaunatnes darbinieki, izglītojamie vai pasniedzēji, un citas auditorijas: pilsoniskās sabiedrības līderi, tiesību aizstāvji, brīvprātīgie vai darbinieki.
Instrukcijas	<p>UZDEVUMS-1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. katram dalībniekam izsniedziet tukšas 3x5 kartes. Tad palūdziet katram padomāt un uzrakstīt teikumu, kas raksturo starppersonu saskarsmes prasmes. 2. Sadaliet dalībniekus nelielās grupās un lūdziet katram dalībniekam dalīties ar grupu iemeslos, kāpēc viņš izvēlējās šo teikumu.

	<p>✓ mērķis ir sniegt grupām iespēju izpētīt savas domas, attieksmi, pieredzi vai izpratni par starppersonu prasmēm savā darbā, lai rosinātu spontānas sarunas un atsauksmes.</p> <p>UZDEVUMS-2:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pēc tam, kad katra grupa ir pabeigusi apspriest savus teikumus, palūdziet katrai grupai izvēlēties 3 teikumus, kas atspoguļo visu grupu. 2. Pēc tam izdaliet tālāk sekojošos jautājumus un palūdziet tos izpētīt mazākās grupās: <ol style="list-style-type: none"> a. Kādas ir jūsu mācību vajadzības: zināšanas, prasmes, attieksmes vai kompetences, kas nepieciešamas, lai integrētu starppersonu prasmes pieaugušo izglītības darbā vai praksē? b. Kādi ir esošie izaicinājumi, kas ierobežo jūsu starppersonu prasmes, strādājot ar pieaugušajiem izglītojamajiem? c. Kādas ir vēlamās profesionālās kompetences, kuras jūs vēlētos attīstīt, lai labāk nodotu starppersonu prasmes pieaugušo izglītojamajiem?
Svarīgi	<ul style="list-style-type: none"> • Sāciet pārrunas, aicinot brīvprātīgo no katras grupas dalīties ar punktiem, kas izceļ diskusijas. Paturiet prātā, ka nākamais seminārs tiek veidots, pamatojoties uz šīs aktivitātes rezultātiem. • Tāpēc, veicot apkopojumu, aiciniet uzdot jautājumus un sniegt atsauksmes par katras grupas prezentāciju.
Loģistika	<ul style="list-style-type: none"> • Flipchart paper, large sticky notes, markers, and a tape. • A wall with enough space to attach several sheets of flipchart paper for each group.
Nepieciešamais laiks	<p>90 minūtes: jums kā koordinatoram ir jāparedz:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 15 minūtes instrukciju sniegšanai. - 45 minūtes grupas diskusijai un rezultātu apkopšanai. - 30 minūtes kopsavilkuma sniegšanai aktivitātes beigās.

AKTIVITĀTE-2	EKSPERIMENTĒŠANAS UN PRAKTIZĒŠANAS DARBŅĪCA
Mērķis	Izmanto, lai mudinātu dalībniekus praktiski izmantot zināšanas, sniedzot viņiem iespēju praktizēt un iesaistīties jaunā uzvedībā un prasmēs drošā vidē, lai izmēģinātu jaunas lietas pirms to praktiskas pielietošanas reālajā dzīvē.
Auditorija	Dažādas auditorijas: pieaugušo izglītotāji, jaunatnes darbinieki, izglītojamie vai pasniedzēji, un citas auditorijas: pilsoniskās sabiedrības līderi, tiesību aizstāvji, brīvprātīgie vai darbinieki.
Instrukcijas	<p>UZDEVUMS-1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Palūdziet dalībniekiem atgriezties savās mazajās grupās un pēc tam katrai grupai izdaliet tukšu flip čatu. 2. Palūdziet katrai grupai padomāt, aprakstot mācību pieeju, ko viņi izmanto vai izmantoja, integrējot starppersonu prasmju attīstību savā pieaugušo izglītības darbā vai praksē. <p>UZDEVUMS-2:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pēc tam, kad katra grupa ir pabeigusi apspriest to, ko tā ir uzrakstījusi, lūdziet katru grupu apspriest, ko tā ir izmantojusi vai pielietojusi mācību darbībās, kas atspoguļo iepriekš minēto pieeju. 2. Tālāk lūdziet viņiem apspriest, kāda ir saikne starp viņu mācīšanās pieeju un mācību darbību, vai tika sasniegti mācību rezultāti. 3. Un tad izdaliet viņiem turpmākos jautājumus un lūdziet tos izpētīt savās mazākās grupās: <ol style="list-style-type: none"> a. Kādas ir piemērotas mācību aktivitātes, kurās jūs vēlētos iesaistīties, lai pilnveidotu savas zināšanas, prasmes, attieksmes vai kompetences, lai efektīvi integrētu starppersonu prasmes savā pieaugušo izglītības darbā vai praksē? b. Kādas ir piemērotas mācību aktivitātes, kurās jūs vēlētos attīstīt savas zināšanas, prasmes, attieksmes vai kompetences, lai efektīvi nodotu un piemērotu starppersonu prasmes pieaugušo izglītojamajiem?
Svarīgi	<ul style="list-style-type: none"> • - Sāciet pārrunas, aicinot brīvprātīgo no katras grupas dalīties ar trim punktiem, kas izceļ diskusijas. Lai nodrošinātu

	interaktīvu mācīšanos, pārrunu laikā aiciniet uzdot jautājumus un sniegt atsauksmes par katras grupas prezentāciju.
Loģistika	<ul style="list-style-type: none"> • Flipchart papīrs, lielas līmlapas, marķieri un lente. • Siena, pie kuras ir pietiekami daudz vietas, lai piestiprinātu vairākas flipchart papīra lapas katrai grupai.
Nepieciešamais laiks	<p>90 minūtes: jums kā koordinatoram ir jāparedz:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 15 minūtes instrukciju sniegšanai. - 45 minūtes grupu darbam ar sniegtajiem izdales materiāliem un rezultātu rakstīšanai. - 30 minūtes, lai sagatavotu pārskatu aktivitātes beigās.
Izaicinājumi	<ul style="list-style-type: none"> • Laika uzskaitē ir svarīga. • Diskusijas var ļoti viegli pārsniegt 45 minūtes vienai grupai.

AKTIVITĀTE-3	PLĀNOŠANAS DARBSEMINĀRS
Mērķis	Izmanto, lai stimulētu jauno zināšanu ieviešanu un izmantošanu ārpus semināra konteksta. Plānošanas pasākumi sagatavo dalībniekus mācīšanās pārnesēi un palielina tās iespējamību. Šīs aktivitātes bieži izmanto semināra noslēgumā vai tad, kad semināra uzmanības centrā ir pāreja no vienas tēmas uz citu.
Auditorija	Dažādas auditorijas: pieaugušo izglītētāji, jaunatnes darbinieki, izglītojamie vai pasniedzēji, un citas auditorijas: pilsoniskās sabiedrības līderi, tiesību aizstāvji, brīvprātīgie vai darbinieki.
Instructions	<p>UZDEVUMS-1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Palūdziet dalībniekiem atgriezties savās mazajās grupās un pēc tam katrai grupai izdaliet tukšu flip čatu. 2. Palūdziet viņiem aprakstīt mācību resursus, rīkus vai materiālus u. c., ko viņi izmanto vai izmantoja savā pieaugušo izglītības darbā, lai attīstītu pieaugušo izglītojamo savstarpējās saskarsmes prasmes. <p>UZDEVUMS-2:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pēc tam, kad katra grupa ir pabeigusi apspriest to, ko tā ir uzrakstījusi, lūdziet katru grupu

	<p>apspriest, kas ir vai bija tas, ko tā ir vai bija šo resursu efektivitāti starppersonu prasmju attīstīšanā.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Turklāt lūdziet viņus apspriest saikni starp mācību rezultātiem un ietekmi, kas sasniegta vai panākta kopienas līmenī, izmantojot šos esošos resursus. 3. Pēc tam izdaliet viņiem turpmākos jautājumus un lūdziet tos izpētīt savās mazākās grupās: <ol style="list-style-type: none"> a. Kādus resursus vai materiālus vajadzētu izstrādāt un izdot, lai palīdzētu jums labāk integrēt starppersonu prasmes jūsu pieaugušo darbā vai praksē? b. Kādi resursi vai materiāli būtu jāizstrādā un jāizdod, lai palīdzētu jums labāk nodot starppersonu prasmju attīstību pieaugušajiem studentiem?
Svarīgi	<ul style="list-style-type: none"> • Sāciet pārrunas, lūdzot brīvprātīgo no katras grupas dalīties trīs punktos, kas izceļ diskusijas. Lai nodrošinātu interaktīvu mācīšanos, pārrunu laikā aiciniet uzdot jautājumus un sniegt atsauksmes par katras grupas prezentāciju. • Pēc šīs daļas pabeigšanas, lūdzu, apkopojiet datus, izmantojot datu apkopošanas lapu.
Loģistika	<ul style="list-style-type: none"> • Flipchart papīrs, lielas līmlapas, marķieri un lente. • Siena, pie kuras ir pietiekami daudz vietas, lai piestiprinātu vairākas flipchart papīra lapas katrai grupai.
Nepieciešamais laiks	<p>90 minūtes: jums kā trenerim vai koordinatoram ir jāparedz:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 15 minūtes instrukciju sniegšanai. - 45 minūtes grupu darbam ar sniegtajiem izdales materiāliem un rezultātu rakstīšanai. - 30 minūtes, lai sagatavotu pārskatu aktivitātes beigās.
Izaicinājums	<ul style="list-style-type: none"> • Laika uzskaitē ir svarīga. • Diskusijas var ļoti viegli pārsniegt 45 minūtes vienai grupai.

3.5. Neformālās izglītības loma starppersonu prasmju attīstībā

Pašreizējās pieaugušo izglītības īpatnības neatbalsta pieaugušo izglītojamo starppersonu prasmju attīstīšanu, tomēr no viņiem tiek sagaidīts, lai viņiem būtu šādas prasmes, jo tās tiek uzskatītas par ārkārtīgi svarīgām mūsdienu darba tirgū. Tādējādi netiek īstenota pati pieaugušo izglītības ideja un tās pamatelements - atbalstīt pieaugušo izglītojamo produktīvu karjeras attīstību. Pieaugušo izglītības iestāžu spēja nodrošināt kontekstam specifiskas programmas, kas vērstas uz pieaugušo izglītotāju starppersonu prasmju attīstīšanu, tiek uztverta kā leģitimitāte veikt pieaugušo izglītības darbu un praksi, kas, iespējams, ir svarīga, lai atbalstītu pieaugušo izglītojamo sagatavošanos produktīvai karjerai.

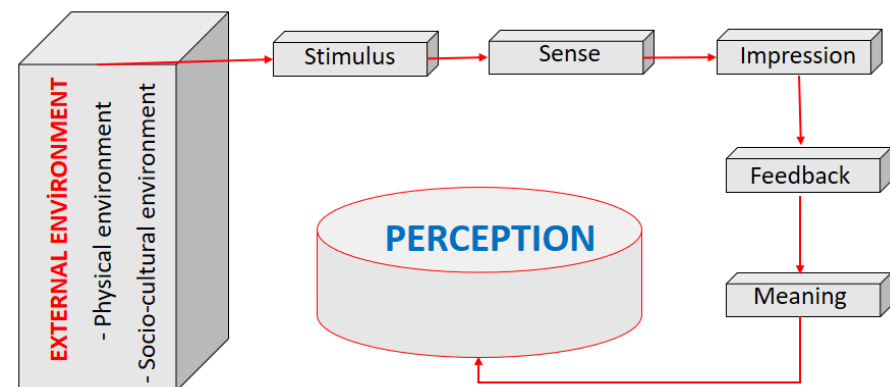
Tas nozīmē, ka pieaugušo izglītības iestādes, kas darbojas neformālās izglītības vidē un kontekstos, spēj vieglāk integrēt starppersonu prasmju pilnveidi savās izglītības programmās, izmantojot dažādas un elastīgas mācīšanas un apmācības pieejas, kas balstītas uz pieredzes mācīšanos, ar lielākiem panākumiem pieaugušo izglītojamajiem, īstenojot uz izglītojamajiem vērstas un līdzdalību veicinošas mācību aktivitātes. Šā iemesla dēļ šajā rokasgrāmatā tika pētīts, kā pieaugušo izglītotāju starppersonu prasmes tiek izmantotas viņu pašreizējā mācīšanās un apmācībā ar pieaugušajiem izglītojamajiem.

Lai gan vēl ir pārāgrī zināt, kā pieaugušo izglītojamie, kas piedalījās mūsu pētījumā, savā pieaugušo izglītības darbā vai praksē spēj turpmāk nodrošināt neformālās mācīšanās mācīšanas un apmācības pasākumus, kas atbalsta starppersonu prasmju attīstību, mūsu rokasgrāmatā sniedz liecības par to, kā zema līmeņa pieaugušo izglītības iestāde var reaģēt uz pašreizējo starppersonu prasmju izaicinājumu gan pieaugušo izglītojamajiem, gan pieaugušo izglītojamo vidū, kas var kalpot par pamatu turpmākajiem pētījumiem un pētījumiem par to, kā pieaugušo izglītība veido pieaugušo izglītojamo starppersonu prasmju attīstības ilgtermiņa trajektorijas turpmākajos gados. Tādējādi ir ļoti nepieciešams par prioritāti noteikt pieaugušo izglītojamajiem apmācības uzraudzību un novērtēšanu, lai laika gaitā novērtētu, kā pieaugušo izglītībā tiek integrēta un veicināta starppersonu prasmju attīstība.

NODAĻA 4. Izaicinājumi izglītojamo savstarpējā saskarsmē

4.1. Uztveres ietekme uz apmācības un mācīšanās procesu

Uztvere ir mūsu maņu spēja uztvert, saņemt un apstrādāt informāciju, kā arī aktīvi veidot šīs informācijas jēgu. Tas ir izziņas process, kas ļauj mums izprast apkārtējo vidi, izmantojot stimulus, kas mūs sasniedz caur maņu orgāniem. Šī svarīgā izziņas spēja ir ļoti svarīga pieaugušo izglītojamo ikdienā, jo tā ļauj viņiem piedalīties mācību procesā un vienlaikus uztvert, saņemt un apstrādāt mācību informāciju, kā arī aktīvi to jēgpilni izprast, ņemot vērā esošo vidi un atmosfēru klasē.

Attēls 2. Uztveres process saistībā ar mācīšanu un mācīšanos

Uztvere ir process, kas sastāv no pieciem posmiem, kā redzams attēlā. Tādējādi uztveres process var aizņemt īsāku vai garāku laiku atkarībā no uztvertās informācijas veida un esošās vides un atmosfēras klasē. Tāpēc pieaugušo izglītībā ir svarīgi veidot uztveres posmus, un tieši šeit noder starppersonu saskarsmes

prasmes. Tas nozīmē, ka uztverei ir nepieciešama labvēlīga mācību vide labā klases atmosfērā, kurā tiek ņemti vērā šķēršļi, kas var kavēt mācīšanās procesu pieaugušo izglītojamo vidū, piemēram, kultūras, dzimuma un vecuma atšķirības, kā arī viņu komunikācijas prasmes un Emociju intelekta līmenis.

Attiecībā uz pieaugušo izglītības kvalitātes paaugstināšanu un uzturēšanu tas nozīmē, ka nepietiek tikai ar teorētiskajām zināšanām mācību priekšmetos, prezentācijas tehnikām un prasmēm, komunikācijas prasmēm vai digitālās un mediju lietotprasmes prasmēm pieaugušo izglītotājam, lai radītu klasē vai mācību telpā labvēlīgu mācību vidi ar labu mācību atmosfēru, ja netiek novērtēti, identificēti un ņemti vērā citi svarīgi mācību vai apmācības procesa aspekti, piemēram, pieaugušo izglītojamo raksturojums un sociālās barjeras, kas varētu kavēt mācību procesu, pievēršot uzmanību pieaugušo izglītības uztveres aspektu sistēmai mācību vidē, kas veidota, lai atbilstu pieaugušo izglītojamo vēlamajām sociālajām izmaiņām. Īsāk sakot, pieaugušo izglītotāja starppersonu prasmju līmenis ir priekšnoteikums, lai rūpīgi apsvērtu katru no faktoriem, kas ietekmē mācību satura uztveri, un izglītojamo intereses.

4.2. Emocionālās inteligences ietekme uz mācīšanos un mācīšanās procesu

Emocionālā inteligence ir pieaugušo izglītotāja spēja atpazīt, uztvert un pārvaldīt savas emocijas un vienlaikus atpazīt, uztvert un ņemt vērā pieaugušo izglītojamo emocijas klasē vai mācību telpā.

Tas ir ārkārtīgi svarīgi, lai radītu labvēlīgu mācību vidi, kurā tiek novērtēta un respektēta pieaugušo izglītojamo esošā pieredze, kad pieaugušo izglītotājs izvēlas izmantojamās metodes, kas būtu jāņem vērā vairāki faktori, lai noteiktu, kura no metodēm ir piemērota vai nav, saistot to ar to, kā katra no mācību metodēm varētu veicināt mācību satura uztveri pieaugušo izglītojamo vidū. Tādējādi šāda mācību un apmācības pasākumu plānošanas un izstrādes pieeja ļauj pieaugušo izglītotājiem, mijiedarbojoties ar izglītojamajiem, izdarīt piemērotu izvēli attiecībā uz izmantotajām mācību metodēm. Tāpēc tieši šeit emocionālā inteligence kļūst noderīga, jo tā ir vēl svarīgāka pieaugušo

izglītojamo mācīšanas un apmācības pasākumu nodrošināšanā, apzinoties un ņemot vērā sociālos faktorus, kas ietekmē mācīšanās procesu.

Turklāt šāda empīriskā mācīšanās atvieglo pieaugušo izglītojamo emocionālās inteligences līmeņa attīstību, ļaujot izglītojamajam būt apveltītam ar prasmēm, kas palīdz pielāgoties mācīšanās apstākļiem un tādējādi stiprina viņa izpratni par mācību saturu ar zinātkāri un aizrautību, pielāgojoties dažādām mācīšanas vai apmācības struktūrām, turpinot mācīšanās procesu ar elastību un kritisko domāšanu, kas atbalsta pašvadību, un pozitīvu mijiedarbību ar pieaugušo izglītotāju un citiem pieaugušajiem izglītojamajiem.

Tas nozīmē, ka pieaugušo izglītotāji, kuriem ir augstāks emocionālās inteligences līmenis, spēj apzināti vai neapzināti nodot vai veicināt emocionālās inteligences attīstību pieaugušajiem izglītojamajiem, kuri mācās izprast savas emocijas, pārvaldīt un efektīvi tikt ar tām galā, kā arī ņemt vērā citu emocijas, palīdz viņiem sasniegt veiksmīgu un produktīvu karjeru pieaugušo gados, salīdzinot ar pieaugušajiem izglītojamajiem, kurus māca un/vai apmāca pieaugušo izglītotāji ar zemāku emocionālās inteligences līmeni. No otras puses, pieaugušo izglītotāji, mijiedarbojoties ar pieaugušajiem izglītojamajiem, var piedzīvot milzīgu negatīvu emociju daudzumu. Tādējādi pieaugušo izglītotāji, kuri gandrīz neapzinās savas emocijas un nespēj tās efektīvi pārvaldīt un tikt ar tām galā, mēdz piedzīvot negatīvus emocionālus pārdzīvojumus, piemēram, skumjas, kaunu vai vainas apziņu, ja viss nenotiek, kā plānots. Jo īpaši, tā kā pieaugušo izglītotāja noskaņojumam klasē ir liela nozīme pozitīvas mijiedarbības nodrošināšanā, ja izglītotājs nespēj pārvaldīt savas emocijas un pārdomāt savu uzvedību, tas var negatīvi ietekmēt mācību procesu.

4.3. Sociālo un dzimuma gaidu ietekme uz mācību procesu

Papildus pieaugušo izglītotāja komunikācijas prasmēm, emocionālajai inteligencei un savstarpējās saskarsmes prasmēm veiksmīgs mācību un mācīšanas process pieaugušo izglītībā lielā mērā ir atkarīgs arī no pieaugušo izglītotāju izglītojamo sociālajām un dzimuma gaidām, kas būtiski ietekmē

mācību satura uztveri, kā arī interaktīvas, līdzdalību veicinošas un labvēlīgas mācību vides radīšanu.

1.4. nodaļā un 3.3. nodaļā mēs konstatējam, cik izšķiroši svarīga nozīme ir tādu pieaugušo izglītojamo mācīšanās procesu ietekmējošo faktoru kā vecums, dzimums, kultūras un sociālais statuss, kā arī pieaugušo izglītojamo īpašību ņemšanai vērā, lai radītu labvēlīgu mācību vidi un labu atmosfēru klasē, lai mācīšanās būtu interesanta un vērtīga, jo izglītojamie jūtas iesaistīti mācīšanās, apmācības un mācīšanās procesā. Šajā nodaļā no dzimumu perspektīvas mēs aplūkojam, kā šie sociālie faktori, ja tie netiek pienācīgi ņemti vērā, negatīvi ietekmē mācību procesu, pamatojoties uz pieņēmumiem un gaidām, ka tie ir tik pašsaprotami un tāpēc pieaugušo izglītojamajam nevajadzētu ieguldīt pūles un laiku, lai tos novērtētu un apzinātu mācību vai mācību darbības plānošanas un projektēšanas posmā.

Ar dzimumu saistītie pieņēmumi un gaidas ietekmē cilvēku rīcību un izvēli. Pieaugušo izglītības iestādes bieži vien nodrošina unikālu un ļoti svarīgu drošu telpu, kurā pieaugušie izglītojamie var apspriest un dalīties pārdomās un pieredzē par savu dzimuma identitāti un izpausmēm. Kādam var būt tieša vai netieša ar dzimumu saistītas vardarbības pieredze, kas var būt gūta jau agrā bērnībā un pārdzīvota līdz pat pieaugušo vecumam, vai arī kāds cits var būt apjucis par savu seksualitāti vai dzimuma identitāti, vai arī var būt ticis iebiedēts, jo viņa faktiskais vai uztvertais dzimums neatbilst pieņemtajām normām. Tāpēc pieaugušo izglītība ir izaicinājums, jo pieaugušo izglītojamais saskaras ar izglītojamajiem, kuriem ir milzīga dzīves pieredze, un vairums no viņiem, iespējams, ir atraduši veidus, kā tikt galā ar šo pieredzi, tāpēc sagatavotība šai realitātei pieaugušo izglītojamajam ir galvenais, lai radītu dzimumu daudzveidību klases mijiedarbībā, kur ikviens jūtas gaidīts neatkarīgi no dzimuma un seksuālās identitātes vai piederības seksuālo vai dzimumu minoritāšu grupai.

Tas nozīmē, ka pieaugušo izglītības pasākumu plānošanā, izstrādē, īstenošanā un novērtēšanā ir jāizmanto dzimumu brilles. Turklāt tas prasa kritisku domāšanu un starppersonu kritiku par starppersonu prasmju izšķirošo lomu, lai apsvērtu un īstenotu pieaugušo izglītības programmas dzimumu perspektīvā.

4.4. Prasības un ieguvumi, kas saistīti ar starppersonu prasmēm dažādās grupās

Neatkarīgi no apmācības līmeņa vai mācību priekšmeta rakstura, neatkarīgi no tā, vai tās ir vispārējas zināšanas vai sagatavošanās profesionālajai izaugsmei, pieaugušo izglītībai ir kopīgs mērķis: lai izglītojamais varētu efektīvi izmantot savas attīstības spējas, lai uzlabotu savu sociālo un ekonomisko situāciju.

Tomēr pieaugušo izglītības kontekstā darbs ar pieaugušajiem izglītojamajiem ar dažādām īpašībām, piemēram, izglītības līmeni, sociokultūras līmeni, profesiju, dzimumu, vecumu u. c., nav viegls uzdevums, un pieaugušo izglītojamajiem ir jābūt pietiekami labi sagatavotiem, lai uzrunātu un mijiedarbotos ar visām šīm grupām. Jo starppersonu prasmju prasības pieaugušo izglītojamajiem viņu darbā, praksē vai profesijā rada dažādas pieaugušo izglītojamo grupas, kurām nepieciešama apmācība starppersonu prasmju attīstīšanā, un tās būtu jāapmierina vienlīdzīgā līmenī un jāapmierina ar iegūt starppersonu prasmes, lai tiktu galā un pielāgotos savam darbam, praksei vai profesionālajai videi. Tādējādi lielisku pieaugušo izglītojamā kvalitāti mēra pēc viņu iekļaujošā rakstura, ko novērtē, pamatojoties uz viņu starppersonu prasmju līmeni.

Tas nozīmē, ka pieaugušo izglītojamie ar augstu starppersonu prasmju līmeni spēj radīt iekļaujošu, labvēlīgu mācību vidi atmosfērā, kas atvieglo mijiedarbību klasē, un tādējādi viņi spēj risināt radušās problēmas un piemērot mācību metodikas, kas padara veiksmīgāku izglītojamā un izglītojamā mijiedarbību, kas nāk kā pievienotā vērtība viņu emocionālās inteliģences kompetenču dēļ. Tādējādi šim nolūkam pieaugušo izglītojamajiem ir jābūt emocionāli un starppersonu prasmju pratējiem, lai viņi varētu gan rādīt piemēru pieaugušajiem izglītojamajiem, gan vienlaikus radīt pozitīvu mācību vidi.

NODAĻA 5.

Starppersonu saskarsmes prasmes un prakse, kas ņem vērā dzimumu līdztiesības

5.1. Izjustās emocijas, parādītās emocijas un dzimumu atšķirības

Literatūra par mijiedarbību klasē norāda uz trim svarīgām jomām, kas pieaugušo izglītotājiem jāņem vērā, izmantojot interaktīvas mācīšanas un apmācības aktivitātes savās klasēs vai mācību kabinetos: rūpīgi izvēlēties mijiedarbības tēmas, palīdzēt pieaugušajiem izglītojamajiem izprast dažādus saziņas stilus un sniegt izglītojamajiem konkrētus rīkus veiksmīgai mijiedarbībai. Tas nozīmē, ka pieaugušo izglītāja uzmanība šīm trim jomām palīdzēs pieaugušajiem izglītojamajiem, kuri nav pazīstami ar mijiedarbību klasēs, grupu darba vidē un sociālajās situācijās, attīstīt savas mijiedarbības prasmes un tādējādi uzlabot viņu komunikācijas un emocionālās apziņas prasmes, lai veidotu saikni ar savām emocijām, kas palīdz viņiem viegli izteikt savas domas.

Klašu telpās vai jebkurā sociālā mijiedarbībā bieži gadās, ka emocijas, ko izrāda pieaugušais izglītojamais, citi uztver atšķirīgi no izglītojamā izjustajām emocijām vai no tā, kā izglītojamais jūtas, kas ietekmē grupas darba mijiedarbību un produktivitāti, kas turklāt ir vairāk saistīts ar izglītojamo kultūru un viņu faktisko vai iedomāto dzimumu; sociālā konstrukcija, kas ierobežo daudzus izglītojamus no savu emociju izpaušanas, jo emociju izpausmi sabiedrība uzskata par vājuma pazīmi vai ar garīgām problēmām. Šie pieņēmumi ierobežo izglītojamus efektīvi un pārliecinoši paust savas domas, jo viņi baidās no soda. No otras puses, jo vairāk izglītojamie attīsta saskarsmes prasmes, jo vairāk viņi apzinās izjusto emociju izpausmes nozīmi, jo tas ļauj viņiem tikt saprasti grupu mijiedarbības laikā. Tas nozīmē, ka klases mijiedarbībā izglītojamajiem nav iespējams lasīt vienam otra domas un noskaidrot, kādas emocijas izjūt katrs no viņiem, tāpēc aserktīva emociju paušana ļauj viņiem veidot savstarpēju saikni un atklāti komunicēt vienam ar otru.

Tāpēc ir svarīgi, lai izglītojamajiem būtu konkrētas tēmas, par kurām sarunāties, kas atbalsta kultūras atšķirību izpēti. Tas palīdz nodrošināt fokusu viņu mijiedarbībai un ievieš specifisku emociju izpausmes telpu, kas saistīta ar viņu kultūru, īpaši strādājot ar pieaugušajiem izglītojamajiem ar migrantu vai bēgļu izcelsmi. Ar šiem pieaugušajiem izglītojamajiem šīs tēmas vislabāk ir ņemt no reālās dzīves situācijām, kurās izglītojamajiem ir nepieciešams sazināties,

piemēram, salīdzinot viņu dzīvi jaunajā valstī, darbu, veselību, mājokli, attiecības vai sabiedriskos pakalpojumus un viņu dzimtenē. Veicot vajadzību novērtējumu, skolēniem var jautāt, kā viņu kultūrā tiek sagaidīta dažādu dzimumu uzvedība vai rīcība grupu darba mijiedarbībā, par kādām tēmām viņi vēlas runāt un kā vislabāk izvairīties no tēmām, kuras dažās kultūrās ir grūti apspriest, piemēram, dzimumu lomas, un no tēmām, kuras var radīt šķelšanos klasē, piemēram, reliģiskām tēmām. piemēram, salīdzināt

5.2. Intersekcionalitāte un starppersonu prasmes mācību procesā

Pašreizējais starppersonu prasmju trūkums pieaugušo izglītības iestādēs rada īpašu izaicinājumu, lai apmācītu un mācītu pieaugušos izglītojamos ar migrantu vai bēgļu izcelsmi, salīdzinot ar pieaugošajām prasībām pēc starppersonu prasmēm, kas atbalsta pieaugušo izglītojamo komunikācijas prasmes un emocionālā intelekta attīstību, kā arī integrācijas prasmes, lai pielāgotos jaunajai sabiedrībai vai piekļūtu darba tirgum. Tas nozīmē, ka nepietiek novērtēt pieaugušo izglītojamo saskarsmes prasmes un emocionālo inteliģenci atrauti no pieaugušo izglītojamo savstarpējās saskarsmes prasmēm, kas pārklājas un ko ietekmē izglītojamo faktiskās vai uztveramās dzimuma un kultūras atšķirības. Tādējādi šīs savstarpējās mijiedarbības izpratnei un pieejai, raugoties no savstarpējās, kultūras un dzimuma kritikas viedokļa, ir izšķiroša nozīme pieaugušo izglītojamo mācīšanās procesā, lai attīstītu starppersonu prasmes.

Sociālās pētniecības izaicinājumi, veicot mācību vajadzību novērtējumu pieaugušo izglītības kontekstā, turklāt rada spriedzi starp mācību saturu un pieaugušo izglītojamo kultūras vai dzimumu atšķirībām, uzdevumiem, funkcijām, dzīves pieredzi utt. Piemēram, daudzās pieaugušo izglītības iestādēs pieaugušajiem izglītojamajiem tiek izstrādātas vienotas mācību programmas, kuras plāno un izstrādā pieaugušo izglītotāji, nekonsultējoties ar pieaugušajiem izglītojamajiem, kuriem viņi plāno sniegt mācības, par viņu mācību vajadzībām vai zināšanu trūkumiem, kā arī nenovērtējot vai nenosakot viņu īpatnības un sociālās, kultūras vai dzimuma barjeras, kas ietekmē mijiedarbību klasē un izglītojamo mācību informācijas uztveri mācību sniegšanas laikā. Tādējādi, lai apmierinātu izglītojamo starppersonu prasmju vai zināšanu apguves vajadzības, katras mācību programmas plānošanas posmā būtu vairāk jākoncentrējas uz to,

kā šādi savstarpēji pārklājošies, savstarpēji mijiedarbojošies elementi ir jāņem vērā un jāattīsta, lai sekmīgi īstenotu mācību-apmācības intervences.

loma sadarbībā ar policiju, lai īstenotu stingru slēgšanu, varētu būt pretrunā politiskajam spiedienam, kas ietverts ievēlētajās struktūrās. Tomēr vietējās pašvaldības joprojām, visticamāk, ir spējīgākas nekā citas administratīvās iestādes. Iespējams, vēl nekad pašvaldībām nav bijusi tik liela un tieša nozīme, un, ļoti iespējams, vēl nekad to pamatfunkcijas nav tik strauji un dramatiski paplašinātas. Tas, kā vietējās iestādes uzņemsies šīs jaunās funkcijas, visticamāk, būtiski ietekmēs COVID-19 atbildes reakcijas ilgtermiņa trajektoriju, ietekmējot slimības kontroli un infekcijas izplatību, kā arī to, cik veiksmīgs būs sabiedrības atbalsts, lai aizsargātu pamata labklājību smagas sociālās un ekonomiskās dislokācijas laikā.

5.3. Kā emocijas dažādās kultūrās ietekmē mācīšanās procesus

Kultūra ir kopīgs uzskatu, attieksmju, normu, vērtību, uzvedības un uzvedības kopums, kas organizēts ap kādu centrālo tēmu un ir sastopams starp cilvēkiem, kuri sazinās valodā(-ās) vienā un tajā pašā ģeogrāfiskajā reģionā vai noteiktā valstī. Citiem vārdiem sakot, kultūra ir uzskati, vērtības, uzvedība, normas, ieradumi, paražas, tradīcijas un materiālie priekšmeti, kas veido cilvēku dzīvesveidu un būtiski ietekmē to, kā cilvēki izrāda, uztver un izjūt emocijas, kā arī to, kā viņi mācās, mijiedarbojas un komunicē ar citiem cilvēkiem no dažādām kultūrām. Kultūra, kurā mēs dzīvojam, nodrošina struktūru, vadlīnijas, gaidas un noteikumus, kas palīdz mums saprast un interpretēt dažādas emocijas un informāciju.

Lai gan tas, kā izglītojama uztver cita izglītojamā parādītās emocijas, dažādās kultūrās atšķiras, izglītojamā spēja atpazīt un interpretēt ar to saistītās sejas izteiksmes, šķiet, ir vissvarīgākās prasmes, kas nepieciešamas pasaulē, kurā jūtama emociju izpausme tiek uzskatīta par trūkumu, vājumu, garīgu problēmu, tāpēc no tās ir jābaidās un tā par katru cenu jāignorē. Lai gan cilvēka emocijas darbojas neatkarīgi no kultūras un valodas, lai tās paustu pārliecinoši un saudzīgi pret citiem, ir nepieciešams attīstīt atbilstošu emocionālās inteliģences līmeni un

saskarsmes prasmes, un ar atbilstošu saskarsmes prasmju līmeni var saprast un saskarties ar faktu, ka cilvēka kultūra un valodas saziņas līmenis būtiski ietekmē emociju izpausmes procesu, jo īpaši, ja tas notiek dažādās pieaugušo izglītojamo grupās.

Tas nozīmē, ka kultūra dažādos veidos ietekmē cilvēka emocijas. Kultūra ierobežo to, kā emocijas tiek izjustas un paustas konkrētā kultūras kontekstā, veidojot veidus, kā cilvēkiem vajadzētu justies noteiktās situācijās, un veidus, kā cilvēkiem vajadzētu izteikt savas izjustās emocijas. Tāpēc starpkultūru mācīšanās ieviešana pieaugušo izglītībā kā multikulturālisma un daudzvalodības atspoguļojums pieaugušo izglītojamo mācību procesā, kas vēl vairāk atvieglo gan iekšējo vai ārējo komunikāciju, gan mijiedarbību klasē vai mācību telpā starp pieaugušajiem izglītojamiem, kuri pieder vienai vai dažādām valodām, reliģijām, paražām un tradīcijām. Tomēr ir pietiekami jāuzsver, ka starpkultūru mācīšanās ir ļoti atkarīga no dažādām neverbālās komunikācijas metodēm, kas atšķiras atkarībā no kultūras un dzimuma.

Tādējādi arī dzimumu atšķirības ir svarīgs komunikācijas šķērslis, kas jāņem vērā starpkultūru mācīšanās pasākumos, jo īpaši mūsdienās dominējošajās tradicionālajās sabiedrībās, kurās darbojas pieaugušo izglītības iestādes. Pat apzināšanās, ka, mijiedarbojoties ar izglītojamajiem, cilvēks ir cita dzimuma pārstāvis, ir neredzama komunikācijas barjera, kas ierobežo iespēju paust savas domas un ideju, pamatojoties uz to, ka noteikta dzimuma personai nevajadzētu izteikties vai ka šī persona nav pietiekami inteligenta, lai izteiktu savu viedokli, vai ka personai vienmēr un visās sociālajās situācijās jāpiekrīt dominējošā dzimuma personām. Tas nozīmē, ka tādi faktori kā sociālais un rasu statuss, dzimumu lomas, varas attiecības, dominance, pakļaušanās komunikācijā rada aizspriedumus un stereotipus, kas balstīti uz barjeru starpkultūru mācībās, par kuriem pieaugušo izglītojamajiem būtu jāzina.

5.4. Drošība un risks: darbs ar naidīgumu un maldināšanu dažādās grupās

Mūsdienās tādi iemesli kā iekšējā un ārējā migrācija, ekonomikas un nodarbinātības jautājumu padziļināšanās ir pamats tam, ka pieaugušajiem izglītojamajiem ir daudz mācību vajadzību, lai attīstītu dažādas prasmes. Tādējādi

pieaugušo izglītības iestādes ir vissvarīgākā mācību vide, kurā pieaugušo izglītojamie no dažādām vietām un kultūrām satiekas kā indivīdi, lai mācītos. Tādējādi, ņemot vērā atšķirīgās īpašības un sociālās barjeras, bieži gadās, ka pieaugušie izglītojamie dažkārt rada citiem nelabvēlīgu mācību vidi, un šīs atšķirības var izraisīt konfliktus un naidīgumu, kas var ietekmēt klases mijiedarbību.

Šī parādība ir radījusi nelabvēlīgu apstākļu ietekmētu pieaugušo izglītojamo grupu, kurai draud atstumtība, pamatojoties uz viņu etnisko, rasu, dzimuma vai seksuālo minoritāšu grupām, ko veido pieaugušo izglītojamie, kuriem draud nabadzība, sociālā atstumtība, diskriminācija, rasisms un vardarbība, piemēram, imigranti, bēgļi, invalīdi, izolēti vecāka gadagājuma cilvēki utt. Tāpēc, lai nodrošinātu šo nelabvēlīgākā situācijā esošo pieaugušo izglītojamo panākumus, pieaugušo izglītojamajiem un to iestādēm ir ļoti svarīgi un nepieciešams sagatavot un radīt drošu mācību vidi klasē, iesaistīt un atbalstīt nelabvēlīgākā situācijā esošo pieaugušo izglītojamo aktīvu līdzdalību klases mijiedarbībā, jo īpaši minoritāšu grupas un pieaugušos izglītojamos ar imigrantu vai bēgļu izcelsmi, kurus bieži vien pieaugušo izglītības sistēma maldina un neņem vērā viņu vajadzības vai dzīves pieredzi, bet gan cenšas viņus pieskaņot jaunajām sociālajām normām un kultūrai, kas liek viņiem dzēst savu pagātņi un veidot jaunu nākotni.

Tādējādi pirmais solis darbā ar naidīgumu un maldināšanu dažādās grupās ir pieaugušo izglītojamajiem spēja īstenot apmācības un mācību programmas, kas palielina savstarpējo mijiedarbību. Tas nozīmē, ka, pieaugušo izglītojamajiem iepazīstot pieaugušos izglītojamos un viņu intereses, var viegli izvēlēties tēmas, par kurām pieaugušie izglītojamie vēlas diskutēt. Tas var būt tik vienkārši kā interaktīvu mācību pasākumu izveide, lai nodrošinātu vienaudžu mijiedarbību un atgriezenisko saiti, izmantojot pieredzes mācīšanos. Iespējas mijiedarboties var iekļaut visos darbības posmos, piemēram, priekšskatīšanā, prezentācijā, praktiskajā darbībā un novērtēšanā. Darbību piemēri sniegti 7. tabulā:

Tabula-7. Pasākumi, lai uzlabotu mijiedarbību ar izglītojamajiem

AKTIVITĀTES ETAPS	AKTIVITĀTES VEIDS
Priekšskatījums:	a. Diskusijas jautājumi

Aktivizēt iepriekš iegūtās zināšanas	<ul style="list-style-type: none"> b. Sarunu režģi c. Līdzinieku intervijas
Prezentācija: Jaunā satura ieviešana	<ul style="list-style-type: none"> a. vizuālās prezentācijas b. uz plašsaziņas līdzekļiem balstītas prezentācijas c. koncentrētas klausīšanās uzdevumi
Prakse: Jaunā satura izmantošana prasmju attīstīšanai	<ul style="list-style-type: none"> a. Pieredzes mācīšanās darbnīcās b. Uz problēmu risināšanu balstīta mācīšanās prāta vētras sesijās c. Uz spēlēm balstīta mācīšanās uz grupām balstītos uzdevumos d. Mācīšanās sadarbojoties grupas strukturētā diskusijā, izvēloties tēmas klases mijiedarbībai.
Novērtējums: Noteikt mācīšanās efektivitāti, noteikt nākamās soļus.	<ul style="list-style-type: none"> a. refleksijas žurnāla piezīmju kartītes b. veidlapas formatīvajam novērtējumam c. pārdomas par darbībām

Izmantotā literatūra

Barnett, M. (1999). Encouraging students' participation in discussions. Teaching Concerns. Retrieved June 28, 2008.

Buehl, D. (2001). Classroom strategies for interactive learning. Newark, DE: International Reading Association.

Center for Adult English Language Acquisition. (2007). CAELA guide for adult ESL trainers. Washington, DC: Center for Applied Linguistics. Retrieved June 17, 2008, from www.cal.org/caela/scb/guide.html

Ellis, R. (2003). Task-based language learning and teaching. Oxford, England: Oxford University Press.

Garvin, D. A. (1991). Barriers and gateways to learning. In C. R. Christensen, D. A. Garvin, & A. Sweet (Eds.), Education for judgement: The artistry of discussion leadership (pp. 3-14). Boston: Harvard Business School Press.

Jin, L., & Cortazzi, M. (1998). The culture the learner brings: A bridge or a barrier? In M. Byram & M. Fleming (Eds.), Language learning in intercultural perspective: Approaches through drama and ethnography. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Mackey, A. (2002). Beyond production: Learners' perceptions about interactional processes. International Journal of Educational Research, 37(3-4), 379-394.

Mathews-Aydinli, J. (2007). Problem-based learning and adult English language learners. Washington, DC: Center for Adult English Language Acquisition. Retrieved June 28, 2008.

Schaetzel, K. (2004). Teaching discussion skills for project work. In B. T. Ho, J. A. Shek, & S. C. A. Chang (Eds.), Managing project work in schools: Issues and innovative practices.

Sharan, Y., & Sharan, S. (1992). Expanding cooperative learning through group investigation. New York: Teachers College Press.